

Ommetocht van Nikephoros II
Phocas binnen Byzantium na
zijne Kroning tot Keizer in 963.

DELFT
J. WALTMAN Jr.
1903.

TRG 9403 604

TRG 9403 G 04

OLC 69024098

HISTORISCH OVERZICHT VAN DE MASKERADE

VOORSTELLEND E:

De Ommetocht van Nikephoros
II Phocas binnen Byzantium na
zijne Kroning tot Keizer in 963

TE HOUDEN OP 14 JULI 1903

door Leden van het Delftsch Studentencorps.

DELFT,
J. WALTMAN JR.
1903.

Toen de *Maskerade-Commissie* nu ongeveer een jaar geleden hare taak begon werd al dadelijk als principe aangenomen dat ditmaal het onderwerp niet genomen moest worden uit de steeds voor dat doel verkozen riddertijd. Toch bleef in 't begin het denkbeeld voor zitten iets uit de *Vaderlandsche geschiedenis* te prefereeren maar spoedig bleek dat, zoo de riddertijd uitgesloten was, dit denkbeeld om verschillende redenen niet verwezenlijkt kon worden.

Ons oog viel toen op het tijdperk van het *Oost-Romeinsche* of *Byzantijsche keizerrijk*, een tijdperk waarin dat rijk tot grooten bloei en rijkdom kwam en *Byzantium* zijn macht uitbreidde over het geheele Oosten, evenals vroeger *Rome* dit gedaan had. Staan echter de twee wereldsteden in dat opzicht ongeveer gelijk, helaas niet zoo in wat betreft de bekendheid van het tegenwoordig geslacht met hunne geschiedenis.

Om aan deze onbekendheid van het tijdvak waarin onze *Maskerade* speelt enigszins tegemoet te komen, gelooven wij dat de opstellen die dit boekje bevat eene nuttige bijdrage kunnen vormen.

De onbekendheid van het onderwerp was ook voor de *Maskerade-*

commissie eene niet geringe verzwaring van hare taak en zij zou deze ook zeker niet hebben kunnen vervullen zonder den grooten steun van de Heeren Dr. SCHLUMBERGER, Dr. HESSELING, en ANTOON MOLKENBOER, welke Heeren haar in alles behulpzaam waren, zooals ook uit het lezen van dit boekje zal blijken. Voor dien hulp spreekt de Commissie hierbij dan ook aan genoemde Heeren haren oprecht gemeenden dank uit.

De Maskerade-commissie,

J. H. C. SALBERG, *President.*

A. R. HULSHOFF, *Secretaris.*

W. E. J. BERG, *Thesaurier.*

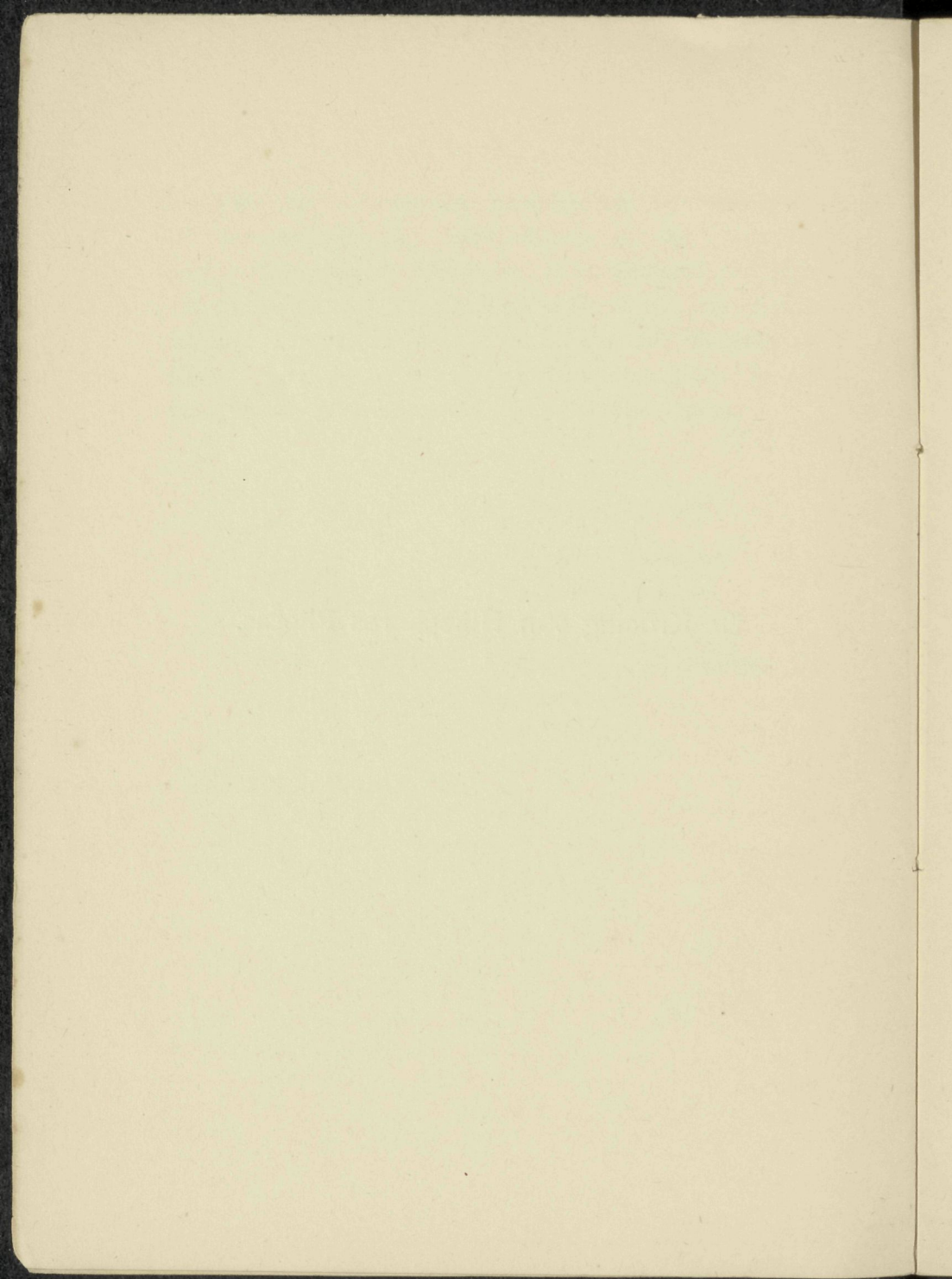
F. H. FENTENER VAN VLISSINGEN Jr.

J. M. KAKEBEEKE.

C. VAN DER HOEVEN.

DELFT, Juni 1903.

De Kroning van Nikephoros Phocas.

De feesten ter gelegenheid van het XIe lustrum van het D. S. C. zullen worden opgeluisterd door een Maskerade.

Op den 14^{en} Juli 1903 zal in 't klein worden vertoond hoe 940 jaar geleden ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΡΗΟCΑS, in plechtige ommetocht van onvergelykelijke weelde en onvergetelijke pracht onder luide jubel van heel 't volk, de straten doortrok der „door God bewaarde stad.”

Vijf dagen lang zullen de feesten duren ter zijner eer. Een tip van de dichte sluier, die 't verleden omhult, zal worden opgelicht en een zwakke glans van de tooverachtige pracht van het oude Byzantium zal op ons afstralen. Dit feit is niet zonder beteekenis!

Hierdoor toch kan de belangstelling worden opgewekt voor een deel van de geschiedenis, tot nu toe om onverklaarbare redenen te zeer verwaarloosd, en voor een kunst, veel te weinig bestudeerd en veel te veel geminacht.

Door de hulp in te roepen van mannen van naam op 't gebied van kunst en wetenschappen, door moeite noch geld te ontzien, hopen de voorbereiders van dit feest deze week onvergetelijk te maken, en de medewerking en

belangstelling van geleerden als de heeren SCHLUMBERGER, MILET en Dr. HESSELING, van kunstenaars als ANTOON MOLKENBOER, THOMAS en DE WETSTEIN PFISTER versterken hen in hun groote verwachtingen.

Een indruk te geven van hetgeen in deze dagen te zien zal zijn, een idee te vormen van de hoofdfiguren van de stoet en van de tijd waarin zij leefden is 't doel van deze bladzijden.

Met THEODOSIUS stierf in 395 de laatste alleenheerscher van het reusachtige Romeinsche rijk. Aan zijn oudste zoon HONORIUS liet hij het Avondland, aan de jongste ARCADIUS het Morgenland na. Van dit oogenblik af is 't Romeinsche rijk voorgoed gesplitst in twee deelen: het West-Romeinsche en het Oost-Romeinsche of Byzantijnsche rijk, die niets met elkaar gemeen hebben dan de verfijnde luxe van het latere Rome.

De haat tusschen Grieken en Romeinen, van geslacht op geslacht voortgeplant, vorderde de scheiding en verwijdde de kloof. Het Byzantijnsche rijk nam meer en meer 't karakter van het Oosten aan en mettertijd werd de Grieksche taal, die in de dagelijksche omgang gebezigd werd, ook tot ambtstaal verheven en daardoor de laatste band verbroken.

Het Byzantijnsche rijk is dus oorspronkelijk Grieksch, krijgt door de Romeinsche overheersching een Latijnsch tintje en daarbij laat 't naburige Oosten niet na een groote invloed te doen gelden. In zeden en gebruiken zoowel als in kleding is dit duidelijk merkbaar.

Terwijl 't West-Romeinsche rijk al spoedig bezweek voor de drang van de volksverhuizing, terwijl geheel Europa het tooneel was van de strijd tusschen ontelbare volks-

stammen, die elkaar niets toegaven in onbeschaafdheid, ruwheid en barbarisme, weet Byzantium, ondanks Russen, Bulgaren en Slaven, ondanks de schier onafgebroken invallen der Saracenen, zich staande te houden tot 1256. En als dan eindelijk de machtige stad bezwijkt onder de zwaardslagen van de Islam, als 't verminkte lijk van de laatste Basileus onder de puinhoopen der wallen wordt te voorschijn gehaald, is Europa rijp geworden voor een beschaving die Byzantium alleen bewaard heeft.

Niet alleen 't Christendom hebben de Byzantijnen verdedigd, maar alle wetenschappen en kunstschaten der oudheid. Hoever zou onze beschaving wel ten achteren zijn indien haar muren minder hecht, de moed en energie harer veldheeren minder groot ware geweest?

Het rijk werd geregeerd door een reeks van keizers, die met een volkomen despotisme over 't wel en wee van de staat te zeggen hadden. De katholieke kerk vond in de meeste hunner ijverige aanhangers en Byzantium maakte zijn tijdperk der kruistochten door, lang voor de eerste kruisridders uit 't Westen naar het Heilige Land trokken.

De oude geest der Romeinsche republiek leefde niet meer op, maar werd verstikt door een almachtig hof, waar huichelarij en intrigue een hoofdrol speelden.

Het volk, niet langer weerbaar, moest de verdediging van 't rijk overlaten aan vreemde huurtroepen. In werkelijkheid bevatte het reusachtige leger, naast een paar duizend Byzantijnsche troepen, een mengelmoes van huurbenden uit geheel Europa, ja zelfs uit 't land der ongeloovigen gerecriteerd.

Toch bereikte het rijk onder enkele zijner keizers, vooral onder die uit 't geslacht der Macedoniërs, een groote bloei;

terwijl kunsten en wetenschappen in Constantinopel steeds een groote vereering genoten.

Met BASILIOS de Macedoniër komt in 817 een geslacht op de troon onder hetwelke Byzantium weder roemrijke dagen beleefde, dagen waarin ook het leven van NIKEPHOROS PHOCAS zich afspeelt.

Nooit was 't rijk voorspoediger en machtiger geweest dan in deze tijd. Grensprovinciën, reeds lang in handen van de vijand, worden weer bij 't rijk gevoegd. De Slaven en Bulgaren worden terug gedrongen, de ongelooovigen moeten aan alle kanten wijken voor 't machtige zwaard van keizers als BASILIOS de Macedoniër, NIKEPHOROS PHOCAS, JOHANNES TZIMISCUS en BASILIOS II. Creta, Cyprus en Cilicië worden aan de Islam ontrukkt. De wetten worden hecht bevestigd en onder 't bestuur van deze krachtige en verstandige vorsten is 't rijk niet langer overgeleverd aan de willekeur van een leger van ambtenaren.

Met de uitwendige kracht van het rijk gaat materieele welvaart gepaard. Ongelooflijk zijn de schatten die naar de gouden stad aan de Bosporus worden gevoerd. Naar schatting bedraagt 't inkomen van 't rijk jaarlijks 1½ milliard, van Constantinopel alleen 225 millioen guldens.

De hoofdstad vervulde toen alleen de rol die de Italiaansche republieken later zouden spelen. Zij was de stapelplaats en markt van de handel tusschen Westen en Oosten. Italianen en Franken, Arabieren en Aziaten brachten er hun producten. Byzantium was de bemiddelaar tusschen hun ruilhandel, terwijl zij zelf haar geborduurde stoffen, haar ivoor, haar zijde, haar wapenen en andere kostbaarheden verkocht. In de mode van die tijd speelden artikelen uit Byzantium dezelfde rol als die uit Parijs in onze dagen. ¹⁾

¹⁾ Zie Bayet L'art Byzantin.

Ter zelfder tijd bloeiden kunsten en wetenschappen.

Constantinopel heeft een Universiteit waar de filosofie, de rhetorica en de mathematica worden onderwezen en waarheen geheel Europa haar leerlingen zendt.

De kunsten der oudheden worden met ijver beoefend, de beroemde bisschop PHOTIUS geeft in zijn Myriobiblion een overzicht van de profane oudheid en de geheele Christelijke literatuur. Hoewel de bloei van de literatuur onderdrukt wordt door 't verschil in schrijf- en spreektaal kennen we uit deze tijd een oorspronkelijk heldendicht, de avonturen bezingende van DIGENIS AKRITAS in zijn oorlogen tegen de Saracenen.

De keizers van deze tijd beminnen en beschermen de kunst. CONSTANTINOS PORPHYROGENNETOS gaat allen voor op dit gebied en overtreft al zijn tijdgenooten in de schilderkunst.

De regeering zelfs verwaarloost hij voor zijn studiën en laat haar aan andere over, terwijl Bulgaren en Saracenen het rijk van alle kanten bedreigen. Toch was hij bemind om zijn gulheid en goedhartigheid en als hij in 959 sterft en de heraut uitroept aan zijn graf:

„Verhef u o koning der wereld en gehoorzaam de roep van de Koning der koningen!” stort heel 't volk oprechte tranen.

Zijn 20-jarige zoon is de volksgunst geheel onwaardig; niet voor de beoefening van kunsten en wetenschappen, maar om zijn onbepaalde genotzucht te bevredigen laat hij de regeering van 't rijk over aan zijn jonge vrouw THEOPHANO en de eerste minister BRINGAS. THEOPHANO, een beeldschoone heerschzuchtige vrouw speelt een groote rol in 't leven van drie opeenvolgende keizers. Hoewel in de aankondiging van haar huwelijk met ROMANOS vermeld wordt dat het de keizer (CONSTANTINOS) verheugt aan zijn zoon een vrouw

van zoo'n doorluchtig geslacht, zoo'n oude familie te kunnen geven was zij hoogstwaarschijnlijk de dochter van een herbergier.

Door haar onverzadigbare zucht naar macht gedreven was zij niet kieskeurig in de keuze van haar middelen om hinderpalen uit de weg te ruimen, zooals uit de loop der geschiedenis zal blijken.

Niet lang geniet ROMANOS van zijn onbezorgd leven vol vroolijkheid; na een regeering van vier jaren sterft hij in 963, de regeering nalatende aan zijn twee onmondige zonen BASILIOS en CONSTANTINOS, onder voogdij van THEOPHANO.

In werkelijkheid echter regeert BRINGAS het rijk als oppermachtig alleenheerscher, alsof de twee keizers en hun moeder niet bestonden.

Men begrijpt dat THEOPHANO zich hierbij niet klakkeloos neerlegt, maar zich alleen te zwak voelende tegen de listige energieke minister, poogt zij een machtigen bondgenoot te vinden tegen haar te zelfstandige eerste dienaar.

In NIKEPHOROS PHOCAS meent zij de juiste man gevonden te hebben!

't Was tegen 960 dat deze veldheer sinds lang populair in Byzantium en bij het leger, plotseling beroemd werd in het geheele oosten door zijn schitterende veldtocht tegen Kreta. NIKEPHOROS, een van Byzantium's grootste veldheeren, had zich onder CONSTANTINOS reeds zoodanig onderscheiden, dat deze hem tot magistros¹⁾ en groot-domesticus²⁾ van het oosten benoemd had.

1) Een van de hoogste Byzantijsche titels; er waren er nooit meer dan 24.

2) Veldmaarschalk.

Gesproken uit een oude archonten familie uit Capadocië, die allen het zwaard voor het vaderland gedragen hadden, was hij het beeld van de volmaakte krijgsman van zijn tijd. Zelfs toen hij reeds keizer was leefde hij slechts voor zijn soldaten, die hem ondanks zijn onverbiddelijke strengheid blindelings aanbaden, omdat hij nooit onrechtvaardig was en al hun vermoeienissen deelde evengoed als hun overwinningen.

In 960 nu besloot BRINGAS voorgoed een einde te maken aan de heerschappij van de Saracenen op Kreta en aan de brutale zeerooverij die van uit dit eiland de Middellandsche zee onveilig maakte. Reeds verschillendsche expedities waren mislukt, maar nu zou een laatste poging worden aangewend om het eiland voorgoed te heroveren.

Geen beter generaal had de minister aan 't hoofd van deze strijdmacht kunnen stellen dan ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΡΗΟΚΑΣ, dan deze heldennatuur met zijn onbuigzame wil en onverstoorbare kalmte, die door zijn bezielende woorden en zijn doodsverachting zijn troepen kon voeren waar en waarheen hij wilde.

Na een hardnekkige strijd waarin de onwrikbare energie van ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ alleen in staat was de moed van de troepen hoog te houden, opende Chanda, de hoofdstad der Saracenen, haar poorten en werd Kreta voor goed heroverd.

Groot was de vreugde en ontroering in Byzantium, jaren lang was zoo'n overwinning niet op de erfvijand behaald en heel het Heilige Paleis vierde feest.

„Een plechtige pannychidos ¹⁾ werd in tegenwoordigheid „van THEOPHANO en ROMANOS gehouden, waarschijnlijk in „de Groote kerk, misschien in de Pantocrator. Het hof en

¹⁾ Soort Te Deum.

de stad dosten zich uit om die buitengewone plechtigheid bij te wonen, die zooals de naam aanduidt de geheele nacht duurde. Iedereen had om er heen te gaan zich met zijn rijkste gewaad getooid. Het was trouwens bon ton er te verschijnen. Geen een voorname dame ontbrak op die zonderlinge plechtigheden, waar allen die een naam droegen in Byzantium samenkwamen. Onder de hooge vergulde gewelven, flonkerend bij het licht van duizende kaarsen, vormden merkwaardig uitgedoste patricische dames, prelaten in hun met goud bestikte gewaden, hovelingen in zijde gekleed, krijgslieden in maliënkolder, dicht op elkaar gepakt, een woelige massa, waaruit duizende klanken opstegen.

Het ernstige geroep der hoogwaardigheidsbekleeders, de doordringende stemmen van de geestelijken konden het gebabbel van die frivole menigte niet onderdrukken, voor wie deze vrome plechtigheid slechts een gelegenheid te meer voor afleiding was. Ditmaal liepen de gesprekken tenminste over een edeler onderwerp. De vaderlandsliefde zoo weinig ontwikkeld bij die ontaarde Romeinen was door het groote gerucht der overwinningen op Kreta, opgewekt. De naam van NIKEPHOROS ging van mond tot mond en de mooie patricische meisjes, bij het eerste morgenrood de nog geheel verlichte oude basilique verlatende, droomende in hun met goud en zilver ingelegde koetsen, die door de regelmatige galop van vier witte muilezels werden weggevoerd naar hun ver verwijderde villa's aan de Bosphorus, of naar hun paleis te Psammata, dachten allen aan den schitterenden maarschalk, die reeds meer dan een in haar verbeelding zag, het hoofd versierd met de keizerlijke diadeem, de voeten geschoeid met de roode laarzen, teeken der keizerlijke waardigheid." 1)

1) Schlumberger. Um empereur Byzantin du Xme Siècle.

Nog was de geheele rust niet teruggekeerd op het heroverde eiland of ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ werd naar Byzantium geroepen om de lauweren te plukken van zijn zwaar bevochten zegen. Schoorvoetend moet ΒΡΙΝΓΑΣ hebben toegestemd in de huldiging van de afgod van het leger, nu ook de lieveling van het volk, want hij kon niet blind zijn voor het gevaar van een zóó populair veldheer. Ondanks het feit dat in jaren zoo'n overwinning niet was behaald, viel ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ dan ook niet de volledige triomf ten deel, maar moest hij zich tevreden stellen met de ovatie te voet d. w. z. hij werd in de arena gehuldigd doch te voet, niet in de met vier schimmels bespannen zegenkar.

Het boek der ceremonieën door CONSTANTINOS PORPHYROGENNETOS zelf geschreven, leert ons in bijzonderheden het uitvoerige en precies omschreven ceremonieel van die feesten in Byzantium zoo tooverachtig mooi, zoo onvergelykelyk van pracht en weelde, dat geen tegenwoordige kroning, geen Diamond Jubilee geen Durbar van Indië in de verste verte er bij kan halen.

Heel in de vroegte doortrokken herauten de straten, met luider stem verkondigende, dat de stad zich in haar feestgewaad moest steken en dat de weg die de stoet zou nemen met bloemen en welriekend zaagsel bestrooid moest worden. De gevels van huizen, kerken en paleizen verdwenen onder de slingers van laurierbladen en heerlijk geurende bloemen. Kostbare kleeden, Oostersche tapijten, fijne zijden lappen hingen uit alle ramen en iedere familie stalde op haar balcon haar kostbaarste bezittingen, goud en zilver vaatwerk, gedreven rijk met edelsteen versierde vazen en kandelaars, reequiën en veroverde wapens uit. Hoewel midden overdag brandden duizende toortsen langs den weg en een zoete geur van alle reukstoffen uit 't Oosten hing in de lucht.

Nog niet lang had de zon aan de hemel gestaan als de keizer te paard steeg en zich na lang geëerd en gecompimenteerd te zijn, door zijn drom van hovelingen, in plechtige optocht naar de Sophia-kerk begaf, waar hij de patriarch, de bisschop van het Nieuwe Rome ontmoette en met hem de kus des vredes wisselde.

ΝΙΚΕΦΟΡΟΣ, die de nacht in 't kamp buiten de stad had doorgebracht, werd aan de Gouden Poort ontvangen door een speciale functionaris die hem een gouden kroon op de slapen drukte. Te voet begaf hij zich nu te midden van uitbundige toejuichingen naar de groote kerk waar hij zich bij de Basileus voegde.

Al de gevangenen en heel de rijke buit werden naar 't hippodrome gevoerd en daar opgesteld om de komst des keizers af te wachten. Op de voorste rij werd de rijkste buit tentoongesteld.

Schitterende harnassen, prachtige gedamasceerde wapenen, rijke pronkgewaden van de Emir van Kreta, van edelsteen fonkelende geborduurde stoffen; daarachter de vaandels, de lansen, helmen, zwaarden, schilden en harnachementen en als achtergrond de eindelooze rij van gevangenen in hun witte wijde kleeren.

Verderop stonden de buitgemaakte paarden en kameelen prachtig opgetuigd met lange zijden kleeden, wuivende pluimen en rinkelende bellen, ter eere van het feest.

Op 't oogenblik dat de Basileus 't heilige paleis verlaat om zich naar de Cathisma¹⁾ te begeven passeeren de maarschalken met hun schitterende staf van groot officieren voor 't laatst de gevangenen de revue.

Een daverend gejuich breekt los uit alle kelen als de autocrator aller Romeinen de cathisma is binnengetreden,

¹⁾ Keizerlijke loge.

maar op een teeken des keizers slaat de heraut met zijn zwaard driemaal op een opgehangen schild en een doodelijke stilte breidt zich uit over 't propvolle circus. De gelijke der apostelen verrijst, ondersteund door twee kamerheeren en maakt plechtig driemaal 't teeken des kruises daarop zet hij zich op zijn gouden troon.

Nu heffen de Facties¹⁾ hun plechtige, eindeloze, nauwkeurig omschreven officieele liederen aan:

Eere zij God, zongen ze, de Heer van het heelal, de Schepper aller dingen. Eere zij God, die over de zonen van AGAR²⁾ heeft getriomfeerd. Eere zij God die de orthodoxe Basileus heeft versterkt.

Eere zij God die de Ismaeliten, tegenstanders van Christus heeft verslagen! Eere zij God die onze gevangenen heeft bevrijd uit de handen der zonen van Agar! Eere zij God, die de aftocht heeft doen blazen aan hen, die niet gelooven aan de Heilige Drieeenheid! Eer zij God, die die wreede Emir, vijand van Christus, met schande heeft bedekt! Eere zij God! Eere zij God!

Of wel: Lang leve de keizer, zoo groot, zoo vroom, altijd overwinnend. Dat God hem een lang leve schenke! Lang leve onze keizer door God gekozen, die de Heer bestuurt en altijd zal besturen!

Lang leve de Basileus; die de geheele wereld bemint en eert, wiens arm de wereld ondersteunt! Lang leve de

¹⁾ Deze gewapende burgers, soort van Xe eeuwse schutterij speelden een groote rol bij alle officieele plechtigheden. Zorgvuldig in afdeelingen verdeeld, aanbaden zij in hun responsie zangen „eindeloozer dan de sterren” hun glorieijke meester. Gekleed in korten zwarte linnen rokken een zwart fluweelen band, om 't geschoren hoofd droegen zij slingers rozen en andere bloemen en, heel eigenaardig een zakdoek in de hand, sierlijk ontplooid.

²⁾ De heidenen.

keizer, zoo moedig, altijd overwinnend, die 't geluk uitmaakt van zijn volk! Wij zijn trouwe slaven van den keizer! Lang leve de groot alleenheerscher enz. enz.

Op een gegeven teeken werpen zich alle gevangenen aan de voeten der keizerlijke loge ter aarde, het hoofd in de handen geborgen, soldaten van de Garde vatten de trophoeën en vaandels aan om ze door de stof te sleuren terwijl nog steeds de plechtige lofzangen klinken ter eere van de alles overwinnende vorst.

Had de plechtigheid op het Forum Augusteon plaats dan werd de voornaamste gevangene voor de keizer gesleurd, en diens roode laars op zijn geschoren hoofd geplaatst, terwijl de opper-stalmeester de lans des keizers op zijn nek zette.

Tot slot defileerde de heele jammerlijk vernederde stoet der gevangenen en heel de rijke buit voorbij de keizerlijke loge, onder uitbundige toejuichingen van het volk, dat nooit moe werd van dit schitterende schouwspel te genieten.

Geen wonder dat bij dergelijke vertooningen de vaderlandsliefde van de menigte ontwaakte, dat de nationale trots hoog opvlamde, en dat de schitterende overwinnaar, waaraan zij dit alles te danken hadden, tot een afgod werd verheven.

Terwijl NIKEPHOROS Kreta heroverde had zijn broeder LEON, aan wie tijdens zijn afwezigheid de veldmaarschalkstaf was toevertrouwd, ook niet stil gezeten, maar had een van Byzantiums grootste vijanden, de emir van Alep, een geduchte nederlaag toegebracht.

ABOU L'HASSAN ALI SEIF EDDEULÈH was de schitterendste aanvoerder der ongeloofigen, die, door zijn plundertochten en plotselingen invallen, 't schrikbeeld der Byzantijnen was geworden. Hij keerde met rijke buit van een zijner roof-

tochten terug toen LEON hem in een hinderlaag wist te lokken en een gruwelijke slachting onder zijn leger aanrichtte. Met groote moeite ontkwam de emir zelf en met slechts dertig volgelingen bereikte hij Alep.

Wel begrijpende dat deze afstraffing slechts tijdelijk zou helpen besloot men de lastige Emir voor goed onschadelijk te maken en 't opperbevel over het leger van 't Oosten werd weer aan NIKEPHOROS opgedragen. Het vertrouwen dat Byzantium in haar veldheer had werd niet teleurgesteld. Aangemoedigd door zijn succes op Kreta besloot NIKEPHOROS de barbaren, de vervloekte ongeloofigen een geduchte les te geven. Met een enorm leger viel hij, als de stormwind alles voor zich uitjagende, in Cilicië dat hij geheel veroverde en trok steeds zegenvierende tot Alep dat na korte strijd in zijn handen viel. Beladen met een zeer kostbare buit, met duizenden gevangenen besloot hij terug te keeren naar Byzantium om zijn troepen rust te geven en zelf aan te zien hoe de zaken daar stonden. Op deze terugtocht vernam hij de dood des keizers ROMANOS. Lang niet zeker van de ontvangst, die hem in Byzantium te beurt zou vallen besloot NIKEPHOROS voorloopig in zijn kamp te Tzamandos te blijven terwijl het uitgeputte leger grootendeels ontbonden werd.

Te voren heb ik al verteld hoe ROMANOS de regeering had nagelaten aan zijn twee onmondige zonen onder regentschap van hun moeder, en ook hoe deze heerschzuchtige jonge vrouw al dadelijk uitzag naar een tegenhanger van de almacht van haar minister BRINGAS. Het valt niet te verwonderen dat haar oog viel op NIKEPHOROS, de populairste man in Byzantium, de afgod van 't leger, te meer daar zij niet onkundig kon zijn van de groote bewondering die hij voor haar koesterde.

Daar NIKEPHOROS bleef talmen, besloot de keizerin die misschien al lang in 't geheim met hem onderhandelde, hem naar het Paleis te roepen, een oproeping waaraan hij gaarne en onmiddelijk voldeed. Hij kwam in de eerste helft van April in Byzantium en werd met overweldigend enthousiasme door het volk ontvangen. Tevergeefschoogde BRINGAS de macht van NIKEPHOROS te fnuiken. Hij beschuldigde de veldheer openlijk het oog op de troon gevestigd te hebben en stelde ronduit voor hem op de gebruikelijke manier, d. w. z. door zijn oogen te doen uitsteken, onschadelijk te maken.

In 't paleis vreesde men de woede van 't volk te zeer, en de machtige minister kon zelfs niet verhinderen dat de overwinnaar van de ongeloofigen nog schitterender dan te voren, nu volkomen gehuldigd en geëerd werd. Van alle kanten des lands stroomden de menschen samen om een overwinningsfeest te vieren zooals Byzantium sinds de dagen van JUSTINIANUS niet meer gekend had. Senaat, patriciers en volk beijverden zich de groote maarschalk op zijn triomftocht toetejuichen.

Met de populariteit van NIKEPHOROS steeg de angst van BRINGAS en de ontdekking van de verstandhouding tusschen de generaal en de keizerin brachten hem tot 't uiterste. Wederom en ditmaal schijnbaar met succes drong hij aan op 't onschadelijk maken van de domesticus die naar 't paleis werd ontboden. Maar NIKEPHOROS die zijn lot voorzag weigerde te komen en vluchtte in de Aya-Sophia waar reeds zoo menig in ongenade gevallen zijn laatste heil zocht. Hoeveel ongelukkige slachtoffers van de wisselvalligheid van die tijden, hoeveel Basileis en Basilissae, generaals, ministers en hoogwaardigheidsbekleeders hadden daar al in tijden van nood hun toevlucht gezocht? Maar voor hoe

weinigen slechts was dit beginpunt van 'tgeluk en macht zooals voor NIKEPHOROS.

Hij riep de hulp in van de patriarch POLYEUCTOS aan wie hij in bittere woorden zijn nood klaagde en ach en wee riep over de ondankbaarheid en onrechtvaardigheid van Byzantium. En in deze prelaat vond hij een trouw aanhanger. Tegenstander van de absolute macht van BRINGAS en verrukt over de vroomheid van NIKEPHOROS beschermde de grijsaard hem met zijn eigen lichaam en voerde hem naar 't paleis, waar hij voor de ijlings bijeengeroepen senaat NIKEPHOROS' zaak in vurige woorden bepleitte. Hij hield hun het groote gevaar voor om het land in handen van een zwakke vrouw te laten, verstoken van de hulp van de eenige man die 't rijk kon helpen tegen zijn ontelbare vijanden.

De waarheid zijner woorden viel niet te ontkennen en ondanks de tegenstand van BRINGAS bevestigde het hoogste lichaam NIKEPHOROS in zijn opperbevelhebberschap en schonk hem onbepaalde macht ten opzichte van het leger. NIKEPHOROS in eer en aanzien hersteld aarzelde niet de muizenval, waarin hij zich zoo roekeloos had gewaagd, te ontvluchten en stelde zich weer aan 't hoofd van zijn leger dat hij onder voorwendsel van een nieuwe veldtocht tegen de Saracenen weer op de been bracht.

BRINGAS wanhopend, dat zijn vijand hem ontsnapt was en nu aan 't hoofd van zijn leger feitelijk alle macht in handen had, waagde een laatste poging.

Hij beloofde aan twee aanzienlijke veldoversten, JOHANNES TZIMISCUS en ROMANOS GOURGEN, het bevelhebberschap over 't Oosten en 't Westen op voorwaarde dat zij NIKEPHOROS op wat voor manier ook onschadelijk zouden maken.

De naam van JOHANNES TZIMISCUS was te dien tijde reeds beroemd door heel 't Oosten. Gesproken uit een der aanzien-

lijkste geslachten, dat der GOURGEN, die naast de PHOCASSEN sinds jaren de Byzantijnsche legers ten overwinning hadden gevoerd, is deze jonge man 't beeld van een ridderlijk en moedig soldaat uit die dagen, hoewel hij later zijn handen bevlekt met 't bloed van de keizer, die hij nu op de troon helpt.

LEON DIACROS zijn tijdgenoot schildert hem als 't volgt:

„Het was een vurig hartstochtelijk man en ondanks zijn kleine gestalte, die hem met de krijgshaftige TYRTIUS deed vergelijken zeldzaam moedig. Heldendeugden en een onverklaarbare onweerstaanbare lichaamskracht huisden in deze schijnbaar zoo zwakke gestalte” en wat verder: „Hij was heel knap van uiterlijk hij had een blank teint met een gezonde gelaatskleur, rossig haar dat het voorhoofd en de slapen vrijliet, blauwe oogen, een kloeke blik een smalle welgevormde neus, de baard eveneens rossig. Hij was welgemaakt en breed geschouderd en had voor een man van zoo kleine taille een ongelooflijk zelfvertrouwen heel alleen wierp hij zich onstuimig te midden der drommen van saraeensche krijgers, maaide alles in de omtrek neer door geduchte zwaardslagen en keerde zonder letsel naar de zijnen terug. In het boogschieten, in 't werpen met speer of ring in alle lichaamssoefeningen de wedren, de sprong kende hij zijns gelijke niet. Men verhaalde van hem staaltjes van wonderbare kracht.

Als een vogel in de lucht vloog hij met één sprong over vier naast elkaar staande paarden. Terzelfder tijd was hij zacht van karakter, gematigd en geduldig. Hij was vrijgevig tot in 't buitensporige, mild, zelfs grootmoedig. Nooit smeekte men hem tevergeefs.

Daarbij streefde hij erg naar populariteit. Hij was „alles voor allen”, met groote gemakkelijheid verkwistte hij goud

en beloften. Zijn voornaamste fout was, dat hij zeer losbandig was. Hij minde met hartstocht de vrouwen en de goede sier.

ROMANOS COUROUCAS of GOURGEN uit dezelfde illustre krijgersfamilie, was stratigos¹⁾ van de provincie Cappadocië.

In plaats van het plan van BRINGAS te volvoeren, begaven deze beide mannen zich, 't zij uit loyaliteit, 't zij uit minder loffelijke oogmerken, rechtstreeks naar NIKEPHOROS en brachten hem op de hoogte van het booze opzet van BRINGAS.

Op zijn vragen „wat te doen? wat te doen?” voeren ze in heftige woorden uit tegen de willekeur en de slechte regeering van BRINGAS en riepen uit: „De tijd, NIKEPHOROS, om het keizerlijk diadeem op uw slapen te drukken is gekomen, er moet een eind worden gemaakt aan de lage hofintrigues en de onderdrukking van een ontaarde eunuch”. NIKEPHOROS stribbelde nog tegen, 't zij uit ernst, 't zij uit geveinsde tegenzin. Sommige schrijvers beweren zelfs, dat de beide generaals hem met de dood dreigden ingeval van weigering. In ieder geval eindigde hij met aan hun verlangens te voldoen, volgens CEDRENUS²⁾ meer door zijn vurige liefde van THEOPHANO, dan door zucht naar macht gedreven.

Niet langer talmende trok hij aan het hoofd van zijn geheele leger naar Cesare van Cappadocië, waar hij 3 Juli voor al zijn troepen tot Basileus werd uitgeroepen en op een reusachtig schild met de roode laarzen aan de voeten in triomf werd rondgedragen.

BRINGAS geen tijd latende om zich te versterken, rukte hij onmiddellijk naar Constantinopel op, een brief die zijn verheffing tot keizer en zijn komst meldde, vooruitsturende.

1) Militair gouverneur.

2) Byzantijnsch geschiedschrijver.

Maar BRINGAS met zijn ijzeren wil was er de man niet naar om voor het gevaar te wijken. Hij liet alle schepen op de Bosporus in bezit nemen, zoodat NIKEPHOROS, de „door God bewaarde stad” niet kon bereiken, en bezette de voornaamste punten van de verdedigingswerken met Macedonische regimenten, die een oude veete tegen de Armeniërs, dus ook tegen de PHOCASSEN en GOURGEN koesterden.

Het volk was echter bij het aanschouwen van de legermachten van hun afgod niet meer in toom te houden en toen BRINGAS de bejaarde vader van NIKEPHOROS, BARDAS PHOCAS, die zich zoo schitterend had onderscheiden in honderde veldslagen, wilde gevangen nemen, liep het te wapen en versloeg en vervolgde overal de soldaten van den minister, die zelf moest vluchten in de Aya Sophia, waar zoo velen van zijn slachtoffers tevergeefs een schuilplaats hadden gezocht.

De dagen die nu volgden woedde het schuim van de hoofdstad moordend, brandend en plunderend in de straten, tot eindelijk een aanzienlijk man, BASILIOS NOTHOS, die onder CONSTANTINOS VII de hoogste waardigheid van paramomenos¹⁾ had bekleed, dus de voorganger van BRINGAS, de orde wist te herstellen.

De beroemde bastaard van ROMANOS LECAPENOS, had zooals gezegd, reeds een groote rol gespeeld, maar hij zou zijn macht nog heel wat hooger zien stijgen. Onmiddellijk na de dood van CONSTANTINOS was hij in ongenade gevallen en had moeten plaats maken voor JOZEF BRINGAS. En in die dagen beteekende de val van de hoogste dienaren des keizers niet een makkelijk leven van rust te midden van

¹⁾ Eigenlijk: hij die naast de keizer slaapt. Best te vergelijken met Rijkskanselier in Duitschland.

rijkdom, maar zoo'n ongelukkige mocht zich bevoorrecht achten, indien de straf slechts bestond uit verlies van titels en geld en indien hij niet voor zijn leven in een klooster werd gestopt of met verlies van neus en ooren de ongenade van zijn vorst moest boeten.

In haar ongelooflijk wreede straffen geeft Byzantium ons naast de meest verfijnde weelde, staaltjes van ruw barbarisme. Achte de Basileus een zijner onderdanen te gevaarlijk, zoo liet hij tot waarschuwing een gloeiend ijzer langs diens oogleden strijken, zoodat het ongelukkig slachtoffer door een vlies over het oog bijna blind werd gemaakt. Hielp dit niet, dan werd hij door het uitsteken van beide oogen onschadelijk gemaakt. Wie vandaag de hoogste positie bekleedde in het rijk, werd morgen ellendig vernederd, gruwelijk mishandeld. Om een denkbeeld te geven van de straffen van die dagen, zij hier even het lot aangehaald van de wreede tyran, keizer ANDRONIC I, die door ISAAC COMNENOS in 1185 van de troon werd gestoten.

Eerst was hij er in geslaagd te vluchten, maar zijn schip strandde en geboeid, zijn hoofd opgesloten in een halsijzer van buitengewone zwaarte werd hij naar Byzantium teruggevoerd.

Zoo werd hij aan de woede van het volk blootgesteld, dat hem ranselde, schopte, met vuil wierp, ja zelfs zijn tanden verbrijzelde en zijn baard uitrukte. Zijn afgekapte rechterhand werd aan een galg opgehangen.

Nadat hij twee dagen zonder eten of drinken in de gevangenis had gezeten, werd hij eruit gehaald en plaatste men een kroon van prei en knoflook op zijn hoofd. Men stak hem een oog uit en daarna werd hij naakt op een oude schurftige kameel gebonden, met zijn hoofd onder de staart van het afzichtelijke beest. Zoo werd hij door de

stad geleid en in minder dan geen tijd met vuil overdekt, stroomen menagewater en kokende olie werden uit alle huizen op hem neergestort. Nog steeds leefde de ongelukkige. Geen klacht uitte hij, alleen van tijd tot tijd riep hij uit: „Heer, zij mij genadig! Waarom vermorzelt Gij een riet dat reeds geknakt is?” In het hippodrome werd hij aan de voeten opgehangen en begonnen de martelingen op nieuw, tot eindelijk een voorbijganger met zijn zwaard een einde maakte aan het onmenselijk lijden.

Wel kon men begrijpen dat in deze tijden zij die aan de toorn des keizers of aan de woede van het volk waren blootgesteld als hoogste gunst smeekten om een snelle dood.

Hoewel BASILIOS er zeer goed was afgekomen en zelfs een aanzienlijk vermogen overhield, koesterde hij toch een diepe wrok tegen zijn opvolger, die niet kon nalaten hem telkens te beleedigen en greep hij met beide handen de gelegenheid aan om zich te wreken.

Aan het hoofd van drie duizend gewapende slaven herstellde hij de orde en maakte zich meester van de schepen in de haven, die hem alle feestelijk gepavoiseerd volgden om de keizerlijke bark, onder het gejuich van het samengestroomde volk, aan NIKEPHOROS te brengen.

De 14e Juli trok de curopalatos¹⁾ LEON PHOCAS de stad binnen en nam er uit naam van zijn broeder bezit van.

Zaterdag 15 Juli hielden de voornaamste nieuwe dignitarissen een laatste samenkomst met de keizer. BASILIOS werd in zijn waardigheid van parakimomenos hersteld. TZIMISCUS werd domesticus van het Oosten en magistros en velen van NIKEPHOROS' officieren werden bevorderd.

De volgende dag had de plechtige intocht en kroning plaats en begint de roemrijke regeering van een van Byzan-

¹⁾ Hooge militaire titel.

tium's grootste keizers, die drie jaar later zoo treurig zou eindigen.

De 16e Augustus 963 dan is de groote dag, de dag, waarop onze roemrijke veldheer tot Basileus wordt uitgeroepen, waarop de gelukkige generaal bekleed wordt met titels als Cesar AUGUSTUS, Isapostolorus en Autocrator aller Romeinen, de dag waarop NIKEPHOROS CALLINICUS¹⁾ wordt gekroond tot Pantocrator (beheerscher der wereld) en waarop hij zijn schoonste droom een echtverbintenis met THEOPHANO tot mogelijkheid ziet geworden!

Deze intocht is het ook die wordt voorgesteld door de op 14 Juli te houden maskerade; het zij me dus vergund bij deze gebeurtenis eenige oogenblikken stil te staan en aan de hand van prof. SCHLUMBERGER een beschrijving te geven van de plechtigheden, die op zoo'n dag in Byzantium plaats grepen.

Door alles in onderdeelen te beschrijven, hoe de keizer werd toegezongen, van kleed verwisselde, hier geschenken ontving, daar de een of andere heilige aanbad, wilde men de eindelooze ceremoniën opsommen, die hij op deze dag te doorworstelen had, dan zou een dik boek gevuld worden. Natuurlijk is de ruimte zoowel als het geduld van de lezers beperkt en daarom hopen we in een kort bestek eenig idee te geven van een Byzantijsche kroning.

Heel in de vroegte, op een van die prachtige zomersche dagen aan de Bosporus, besteeg NIKEPHOROS, die de nacht met bidden had doorgebracht, de vergulde keizerlijke bark, schitterende van duizend kleuren, met zij gepavoiseerd.

Onder een paviljoen van purper, ondersteund door vergulde caryatiden verhief zich een troon van zilver. De prooi werd versierd door een standbeeld van St. GEORGE. De flanken

¹⁾ Die zulke roemrijke overwinningen heeft behaald.

en de boeg waren getooid met sphinxen, leeuwen en sirenen. De keizerlijke roeiers roeiden met gouden riemen.

Deze schoone bark begeleid door heel de vloot landde bij het heilige klooster der Abramiten. ΝΙΚΕΡΗΘΟΣ ontscheepte zich onmiddellijk en trok met zijn heele gevolg naar het paleis van de Magnauras van Hebdomon¹⁾. Van hieruit hield hij zijn eigenlijke intocht, gevolgd door het grootste gedeelte van zijn leger.

Voor hem uit trokken wapenherauten de stad in om uit zijn naam bezit te nemen van het Heilige Paleis, waar hij die nacht moest slapen en voorzitten aan het ter zijner eere aangerichte banket.

ΝΙΚΕΡΗΘΟΣ bereed een zeer vurig wit paard, opgetuigd met goud en purper, schitterende van de gloed der kroonjuweelen, groote geslepen in goud gezette stenen, die 't hoofd en de borst van 'tedele dier bedekten. Voor de roemrijke ruiter uit werden zes helle uit kostbare stoffen vervaardigde vaandels gedragen. Een oneindige luid jubelende menigte begeleidde hem en ging hem vooraf. Nog dichters waren de menschendrommen die hem stonden op te wachten op de lange weg die van de Vergulde Poort door de stad naar de groote kerk en het Heilige Paleis voert.

Grooten en kleinen, rijken en armen, de adel zoowel als de handwerklieden, menschen van de voorsteden en van de haven, honderd duizende arbeiders, ontelbare monniken, soldaten en matrozen met verlof, boeren uit Thracië en Bythynië waren samengestroomd langs alle wegen die naar Byzantium leidden, allen dicht opeen gepakt, ondanks de warme zomerzon met aangestoken toortsen in de hand, wierook brandende en wuivende met vlaggetjes! Overal weerklonken de trompetten, de hoorns, de fluiten, de trom-

¹⁾ Voorstadje van Byzantium.

men en cimbalen. Overal barstten de spontane toejuichingen van heel dat volk los. Men hield niet op de gelukkige veldheer te huldigen, die de roem had hersteld van de zeer heilige moeder der Byzantijnen, de doorluchtige THEOTOKOS die de trots van de vervloekte zonen van AGAR had gefnuikt en die de HAMDANIDOS¹⁾ en zijn snelle ruiters honderd maal had doen vluchten voor de bataillons der geloovigen. Men werd niet moe de mannelijke en doortastende generaal toe te juichen, die de zwakke gestorven BASILEUS verving en die aan het keizerrijk kracht en sterkte zou schenken. Na aan 't klooster der Abramiten te zijn getooid met de purperen tunique en de met bont omzoomde scaramagion bereikte hij de Gouden Poort, waar hij ontvangen werd door de gevangen genomen Saraceensche hoofden.

Hier luisterde de Basileus majestueus onbeweeglijk te paard naar de zangen hem door de facties toegezongen:

„Wees welkom”, zongen zij, „NIKEPHOROS, Basileus der Romeinen, wees welkom groote vorst, gij die de legers der ongelooovigen hebt verslagen, gij die hun steden heb verwoest, geweldige triumphator, eeuwig doorluchtige. Door U zijn de Barbaarsche volken verslagen. Door U heeft het overwonnen Ismaël op de knieën om vergiffenis moeten smeeken. Door U heeft zich de macht van het Romeinsche volk grootelijks uitgebreid. Dat uwe regering sterk zij en voorspoedig! God heeft meêlij gehad met zijn volk, NIKEPHOROS, toen gij bestemd werd tot keizer en autocrator der Romeinen. Verheug U dus stad der Romeinen, begroet met verrukking NIKEPHOROS door God gekroond, want hier komt hij, heel de bewoonde wereld verlichtende met zijn pracht”!

Nu trok de stoet door de hoofdstraten van de stad tot

1) Seif Eddeulèh, zie boven.

zij op het Augusteon halt maakte. ΝΙΚΕΦΟΡΟΣ afstijgende trad de kapel van ΤΗΕΟΤΟΚΟΣ binnen, waar hij eerbiedig, met een kaars in de hand het heiligenbeeld aanbad.

Door zijn kamerheeren werd de keizer nu weer verkleed. De Aibetesion¹⁾ werd hem aangetrokken, zijn hoofd werd bedekt met de witte tiara en de purperen campagnia²⁾ bekleedden zijn voeten.

Hierna begaf hij zich te voet, door de geheele stoet gevolgd naar de Aya Sophia, waar de patriarch POLYEUOTOS, door zijn enorme geestelijkheid omringd, hem opwachtte.

Voor hem uit werd 't heilige kruis gedragen terwijl een senator stukken brood met geld erin gebakken onder het volk wierp. Weer zou 't ons te ver voeren om nauwkeurig mee te deelen hoe ΝΙΚΕΦΟΡΟΣ na nu hier dan daar gebeden te hebben, ten slotte voor het altaar neerknielde.

Hier werd hij bekleed met de chlamyde of keizerlijke tunique en ontnam POLYEUOTOS met de gebruikelijke gebeden hem de tiara, teekende met heilige olie een kruis op zijn voorhoofd en plaatste hem vervolgens de kroon op de slapen.

Tegelijkertijd zong hij met luider stem de triagion, psalm der Drieëenheid en de priesters, vervolgens de senatoren, de facties, de zangers, het geheele volk herhaalden drie keer uit alle macht: Gij zijt heilig, heilig, heilig! Eer zij God in den hooge. Vrede op aarde, in den menschen welbehagen! en daarna: Lang leve ΝΙΚΕΦΟΡΟΣ, doorluchtig keizer en alleenheerscher!

Hierna overreikte de patriarch aan den keizer een zijden zak met stof van 't Heilige Graf om hem de ijdelheid der aardsche dingen in 't geheugen te brengen, waarop de keizer de apokombion, verplicht geschenk in goud, op het altaar plaatste.

1) Tunique met zeer lange wijde mouwen met een capuchon op de rug.

2) Laarzen.

De keizer begaf zich nu, door een eerewacht van jongelingen uit de edelste geslachten omringd, naar zijn paleis, waar hij zich op de troon zette en waarna hij audiëntie verleende aan de grooten van 't rijk.

Volgens rang en stand knielden al de hoogwaardigheidsbekleeders aan de voet van zijn troon, de beide knieën van hun nieuwe meester omhelzende. Eerst de magestri, dan de patriciërs, de stratigoi (gouverneurs van provinciën) vervolgens de protospathaires (generaals), het militaire huis, de aanvoerders der lijfwacht, de senatoren, de spathaires (kolonels) en de spathrocandidatos (luit-kolonels), de graven, de candidaat-ridders, de protosecriti (schrijvers) en honderde anderen met nog vreemder titels.

Op het keleusate (als 't u blijft) van de prepositos (eerste kamerheer) wenschten zij ΝΙΚΕΦΟΡΟΣ een lang en gelukkig leven toe en na rechts om keert gemaakt te hebben, verwijderden zij zich, nadat de prepositos hun had toegeroepen: „Vermaakt U!”

Ik hoop dat deze regels een goed idee geven van een Byzantijnsche kroningsplechtigheid en wil nu overgaan tot de beschouwing van de stoet, die de 14e Juli door Delftsch straten zal trekken en waarbij ik wat langer zal blijven stilstaan bij de hoofd-figuren voor 't meerendeel al oude bekenden.

Voorop gaan de Manglaviten, een keurbende bevoorrecht door verschillende keizers, sterke stoere figuren in hun koperen kurassen en Oostersche hoofdbekleding; hun voornaamste wapen is een zware knots, hun functie om door de dichte menschedrommen een weg te banen voor de stoet. Hun aanvoerders zijn mannen van aanzien in Byzantium, een Noorsch koningszoon is zelfs met deze eerepost begiftigd.

Hierop volgt de eerste hoofdgroep, de geestelijkheid in hun met geborduurde, van edelsteen fonkelende gewaden hier en daar onderbroken door een sobere monnikspij. Bekende figuren uit de geschiedenis ontmoeten we in deze stoet: ATHANASIOS, heilige van de Grieksch-katholieke kerk, een vroom zeer devoot monnik, die door NIKEPHOROS hoogelijk vereerd werd. Lange tijd vergezelde hij de keizer als biechtvader en geestelijk adviseur op al zijn tochten. Aan hem droeg NIKEPHOROS ook de stichting van een zeer beroemd klooster op, de Mont-Athos. Verder PHILTIUS bisschop van EUCHAÏTA overbrenger van de brief van NIKEPHOROS aan BRINGAS. Maar vooral natuurlijk, de hoofdfiguur, de patriarch-bisschop van het nieuwe Rome, onder zijn baldakijn.

POLYEUCTOS die, zooals we gezien hebben, een groote rol vervulde in 't drama, dat we hebben zien afspelen, bekleedde deze hooge plaats onder vier opeenvolgende keizers met groote waardigheid en blinde ijver. In tegenstelling met zijn voorganger die meer dacht over zijn twee duizend paarden dan aan hoogere dingen, was hij een streng devoot hoewel bekrompen prelaat, die het heil der kerk met een jeugdig vuur voorstond en zich niet schroomde zich openlijk tegen de wil des keizers te verzetten indien hij meende dat zijn plicht hem dat gebod. Gedurende de plechtigheid bij zijn huwelijk met TEOPHANO moest NIKEPHOROS dit ondervinden toen de patriarch hem, de gelijke der apostelen de toegang tot het Heiligste der Heiligen verbood, volgens de gebruiken der Grieksch-katholieke kerk als boete voor zijn tweede huwelijk. Aanvankelijk een groot voorstander van NIKEPHOROS om de groote vroomheid, die deze aan de dag legde, viel hij hem later af toen de keizer in 't belang van 's lands schatkist 't bezit in de doode hand tegenwerkte en

belastingen ging heffen van geestelijke goederen. De moordenaar en opvolger van NIKEPHOROS, JOHANNES TZIMISCUS wilde hij slechts kronen indien hij deze voor de kerk nadeelige voorwaarden ophief en 's keizers weduwe naar een klooster stuurde. Men ziet dus wat een groote macht en invloed deze geestelijke bezat, terwijl hij toch feitelijk ook op geestelijk gebied 't gezag van de Basileus moest gehoorzamen.

Op deze groep volgen de hooge staats-ambtenaren voorafgegaan door de silentiarii, een keizerlijk corps dat bij alle officieele feestelijke gelegenheden vertegenwoordigd was en de stilte moest gebieden.

Als oppermachtige rijdt in deze groep omgeven door minister, kamerheeren en andere functionarisen de parakimomenos, de hoogste burgerlijke ambtenaar voorzitter van de senaat en hofmaarschalk tevens.

Zooals we gezien hebben bekleedde BASILIOS NOTHOS sinds kort wederom die verheven waardigheid. Een man van groote gaven, helder van doorzicht, onbuigzaam van wil, maar vol intrigue, onbetrouwbaar, altijd aan de kant van de sterkste.

Hij heeft meegewerkt om NIKEPHOROS op de troon te helpen om zich zelf te verheffen, maar ontevreden over de weinige macht die hij onder deze volstrekte alleenheerscher kan uitoefenen, is hij een van de eerste die samenzweert om zijn meester ten val te brengen, een van de eerste aanhangers van TZIMISCUS onder wie hij zeer terecht meer invloed denkt te verkrijgen.

In de drie mannen die onder NIKEPHOROS de hoogste betrekkingen vervulden vinden we drie prachtige typen van hun tijd.

POLYEUCTOS met zijn strenge dweepende vroomheid, zien

we, met al zijn energie strijdende voor de macht der kerk, vasthoudende al de zoo nauwkeurig beschreven gebruiken, niet afwijkende van de rechte weg die hij meende dat naar 't doel voerde.

JOHANNES TZIMISCUS de brillante generaal is de ridderfiguur van zijn tijd, romantisch, hoogmoedig, van onbegrensde dapperheid, niet gelukkig dan in de strijd of in de wedkamp; maar een ridder uit de laatste helft der middeleeuwen, toen bij velen goede sier en een volle buidel voor beter gold dan een onbevlekt blazoën. BASILIOS NOTHOS is de verfijnde geslepen hoveling, schijnbaar steeds buigende, dienende en gehoorzamende, maar in werkelijkheid altijd bezig in zijn eigen belang. Trotsch en ongenaakbaar voor zijn minderen, altijd berekenende en aan de zijde van de overwinnaar. Een man met groote gaven, met een helder verstand maar met een alles overweldigende eerezucht.

De logotheeten¹⁾ die met hem rijden zijn geen van allen groote geschiedkundige figuren. Het zijn eenvoudig ambtenaren levende van de gunst des keizers, vandaag in aanzien morgen in ongenade, die hun oogen geen oogenblik van hun afgod afwenden. Mannen van hooge positie, maar inderdaad in heel hun doen en laten slaven van de auto-crator. Onder de rechters is EUSTATHIOS ROMANOS om zijn werken beroemd geworden, hij was een patricier uit 't aanzienlijke geslacht MALEÏNOS en was bij de wetgevingen van NIKEPHOROS de rechterhand des keizers.

Na deze stoet van hooge ambtenaren komt meer de eigenlijke groep des keizers. Voorop de garde van ruiters van vreemde landaard, een hoogst eigenaardig corps, dat een goed idee geeft van de bonte samenstelling van het Byzantijnsche leger.

¹⁾ Een soort van Ministers.

Hun kleeding en bewapening, hun vreemd uiterlijk, het eigenaardige harnachment hunner paarden wekten nog steeds de bewondering op van het zoo verwende publiek in Constantinopel. Stamhoofden der Russen, Scandinaviërs en Bulgaren, van top tot teen in malienkolder, de zware strijdbijl in de vuist, rijden naast zonen van emirs of Afrikaansche vorsten. Gedamasceerde en koperen helmen, bonte tulbanden, pijl en boog, lange lansen, zware knotsen, breede slagzwaarden wisselen elkaar af. Wilde beestenvellen versieren de vreemd opgetuigde paarden.

Deze mannen, meest uit aanzienlijke geslachten gesproten, waren bijna allen in hun jeugd gevangen naar Byzantium gevoerd, hier gedoopt en grootgebracht, werden zij met hooge titels begiftigd en langzaam vergriekscht. Eenige hunner streden met groote roem in de Byzantijnsche gelederen. Zoo verhaalt men van ANEMAS COUROUPAS, zoon van den emir van Kreta, dat hij in de oorlogen tegen de Russen een van de aanvoerders van den vijand, bekend om zijn verbazende kracht en zijn buitengewone lengte, tot een tweegevecht uitdaagde. Voor de oogen van beide legers gaf hij de reus een zwaardslag, die hem letterlijk in tweeën deed splijten, zoodat volgens de kroniek de eene helft van zijn lichaam aan de linker- en de andere helft aan de rechterkant van het paard viel.

Zij vormen een woeste krijgshaftige groep, schril afstekende tegen de verfijnde Byzantijnen in hun geborduurde zijden, met edelsteen bestikte gewaden en hun gouden pronk-helmen, fonkelende van juweelen.

Achter hun aan worden veelkleurige vlaggen gedragen, van allerlei oorsprong, Oostersch of Arabisch, Russisch of Bulgaarsch, getuigende van alle volken die luisteren naar de stem van de Basileus der Romeinen.

Dan volgt de Paleiswacht, waarvan de kleeding ons sterk aan Rome herinnert. De zware helm, het borstkuras en het ronde schild zijn van koper. De witte tunique is geborduurd met de gouden adelaar, Romeinsch is ook het model der korte breede zwaarden. Dit is de keurbende die de wacht betreft voor het Heilige Paleis. Hun aanvoerder is een vertrouwd gunsteling des keizers, een man met vaak groote invloed.

De prachtig geborduurde hel gekleurde zijden vlaggen die nu volgen duiden aan dat de keizer niet ver meer is. Met diep ontzag werden deze veldteekens begroet, die reeds zoo menigmaal de geloovigen ter overwinning hebben geleid. Op de eene ziet men de keizer te midden van vier evangelisten, op een ander het stralen uitzendend kruis, op een derde St. GEORGE, die de draak verslaat.

Hierop volgt een hoog personage, die de eer geniet een relequi van groote waarde te dragen. Te voet in een lang sleepend gewaad, waarschijnlijk een persoonlijk geschenk des keizers, gaat de drager van het Rijkszwaard, bewust van de kostbare last die hij torst.

Achter hem rijden twee jongelingen uit de edelste geslachten van Byzantium, die zooals we reeds zagen, na de kroning de keizer omringen. Hun namen duiden op groote daden en hoewel nog baardeloos, hebben eenige hunner zich in de jongste oorlog reeds onderscheiden.

En op hen volgt in zijn schitterend statiekleed, in zijn gouden kuras, flonkerende van de brillanten, op het hoofd de zware kroon, stralende als een zon, strak en stijf, schier onbeweeglijk in zijn majesteit, de autocrator aller Romeinen, NIKEPHOROS PHOCAS, door God gekroond. Zijn rechterhand omvat de gouden scepter met het kruis. De roode schoenen met de vergulde adelaar versieren zijn voeten. Zijn vurig

wit paard is opgesmukt met een zijden harnachement, dicht bezet met kostbare steenen.

Een iegelijk bedekt waar hij gaat zijn oogen met de hand, om niet verblind te worden bij het aanschouwen van de overweldigende heerlijkheid, die van hem uitstraalt.

Voor hem uit trekt de storm van het overweldigend gejubel waarmee de held en lieveling van het volk wordt begroet. Vooral het landvolk, minder verwend, blasé en sceptisch dan het bedorven gepeupel van de hoofdstad, van alle kanten toegestroomd, kan niet ophouden met een telkens aanzwellend gejuich zijn bewondering uit te drukken voor de doorluchtige overwinnaar, de verdelger der ongeloofigen, ja, schier de „medestrever van Christus”.

NIKEPHOROS was op dat oogenblik ongeveer in zijn 50e levensjaar, volgens LEON DIACROS in zijn 51e. Deze geschiedschrijver, zijn tijdgenoot, die hem dikwijls zag, schildert hem als „een man met een bruine gelaatskleur, met lang dik zwart haar.” Hij had „kleine eveneens zwarte oogen met een trieste, peinzende blik, door een somber vuur verlicht en beschaduwd door zware wenkbrauwen. Zijn neus was gewoon, aan het eind sterk gebogen en zijn baard zeer kort en dun met grijze vlokken”.

Het is buitengewoon lastig uit de vele elkaar lijnrecht tegensprekende manuscripten zich een juist beeld van zijn karakter te vormen. Dat hij moed en een helder verstand paarde aan doortastendheid, voorzichtigheid en energie, blijkt ons genoegzaam uit zijn roemrijke overwinningen. Verder valt met zekerheid te zeggen, dat hij zwijgzaam, in zich zelve gekeerd, maar zeer hartstochtelijk was.

Vele noemen zijn groote vroomheid huichelarij, maar het valt niet te betwijfelen, dat hij zijn geheele leven een groote liefde voor het kloosterleven aan de dag legde en op het

punt heeft gestaan, zijn zwaard voor de monnikspij te ruilen. Hij was buitengewoon streng en dikwijls hard, maar niet onrechtvaardig; dat hij na zijn kroning BRINGAS verbande, maar geen lijfstraf liet ondergaan, pleit zeer zeker voor zijn grootmoedigheid.

In tegenstelling met de meeste zijner voorgangers en opvolgers was hij zeer eenvoudig in zijn behoeften. Na de dood van zijn eerste vrouw had hij steeds het leven van een asceticus geleid. Aan het feestmaal na zijn huwelijk met THEOPHANO at hij voor het eerst weer vleesch. Als keizer verkoos hij een veldbed, boven het praalbed van zijn keizerlijke vertrekken.

Velen beschuldigen hem van groote gierigheid, maar deze ondeugd zal een ieder worden toegedicht, die in dezen tijd van onbezonnen geld versmijten, zuinig wilde zijn in het belang van 's lands schatkist.

Dat hij voor het heil van het land te bevorderen, niets te veel achtte, bewijst ons de vroeger besproken maatregelen tegen het bezit in de doode hand. Het moet voor een zeer geloovig en vroom man een heel ding zijn geweest zich de vijandschap van een ATHANASIOS op de hals te halen.

Voor alles was hij soldaat; hij leefde slechts voor zijn leger, dat hij op honderde manieren bevoorrechtte. Onverbiddelijk was hij voor militaire misdaden, maar edelmoedig tegenover den verslagen vijand.

Hoe onverklaarbaar is de vurige passie, die deze strenge aan zelfontbeeringen gewende man, half monnik, half krijgsman op zijn vijftigste jaar koesterde voor de schoone THEOPHANO. De geschiedschrijver van Armenië, MATTHEUS VAN EDESSE, zegt van hem in zijn kroniek: „hij was een goed mensch, heilig, bezielde door de liefde voor God, vol deugd en rechtvaardigheid. Barmhartig voor alle volgelingen van

Christus. Hij bezoekt de weduwen en de gevangenen en voedde de weezen en de armen”.

De illustre familie des keizers volgt hem dicht op de voet. Eerst zijn vader, de oude BARDAS, de held van zoo vele gevechten tegen Bulgaren en Saracenen, nu begiftigd met de titel van Cesar; dan LEON PHOCAS met zijn zonen PETROS en BARDAS, waardige bloedverwanten van den doorluchtigen krijgsman.

De daden van LEON zijn ons reeds bekend, die der zonen zijn niet minder eervol. Vooral PETROS onderscheidde zich door zijn groote krijgskundige talenten. Hij was te dien tijde stratopedarcos en opperschenker des keizers en verwierf veel roem als aanvoerder der verkenners (trapizitos). Sommigen willen hierdoor zelfs verklaren dat de Saracenen hem Atrabasi noemden. In latere oorlogen tegen de ongeloofigen droeg NIKEPHOROS hem een tijdlang het bevelhebberschap over het Oosten op, dat hij zich door de veroveringen van Antiochië en Alep schitterend waardig toonde.

Nu volgen de stratigoi, de militaire gouverneurs van eenige provinciën. In hun uitgestrekte gebieden regeeren zij met vrij groote onafhankelijkheid.

De prefect van de stad, een man van zeer hooge positie, rijdt aan het hoofd van een stoet patriciërs. Hem valt de eer te beurt, de Basileus bij zijn terugkomst van een veldtocht, uit naam der stad te mogen ontvangen aan den Gouden Poort.

Geknield in het stof biedt hij dan de keizer twee kronen aan, een van laurierbladen en een van goud, waarop de keizer een geschenk in goud, zwaarder dan de kroon teruggeeft en het gouden sieraad aan zijn rechterarm steekt.

Na de stoet van patriciers, na deze mannen met beroemde

Byzantijnsche namen komt het leger, onder aanvoering van de domesticus van het Oosten.

Voorop de Varingiërs, barbaarsche lijfwacht des keizers.

„Deze krijgslieden van ijzer, van scandinavische oorsprong, die op hun monoxylon, of uit één boomstam uitgehold vaartuig, met troepen naar Constantinopel kwamen, stonden hoog in aanzien om hun dapperheid en hun verbazende kracht. Verdragen met hun Czars of nationale vorsten leverden ze regelmatig aan de keizerlijke legers.

Gewoonlijk werden ze bij hun aankomst gedoopt. Van een enorme lengte, die de Arabieren en alle zuidelijke soldaten verbaasde „hoog als palmboomen”, gewapend met het breede slagzwaard, met de lange lans, versierd met een vaantje met twee punten, of de verschrikkelijke kromme strijdbijl, stonden eenige honderden van deze Varingers of Varingiërs, broeders van de Normandiërs van Frankrijk en Italië een geheel leger. Niets weerstond de woeste en zware onstuimigheid van hun aanval. Niets was in staat hen te doen wijken als zij, in dichte carrees opgesteld, hun oorverdoovend krijgsgeschreeuw aanheffend, moedig kampen. Hun bewapening zoowel als hun tactiek deden hen een geheel andere plaats innemen dan alle andere scythische volken waaruit Byzantium zijn huurtroepen rekruteerde. De Hongaren, Petchenegen de Khazaren waren voor alles ruiters. Zij waren het beste voetvolk van 't onbeschaafde Europa. Zij droegen niet de pijl en boog en de werpspies van de volken die vluchtende vechten, maar wel de zware wapenen van soldaten die tegenstand bieden.”

„Door hun dapperheid, hun standvastigheid, en hun bewapening deden zij denken: het zij aan de Xeeuwsche Franken, waarmee de Byzantijnen hen gelijkstelden, het zij aan de onversaagde ridders uit de Westersche feudaliteit.

Zij waren van top tot teen gewapend, en droegen een zware ijzeren helm en volmaakte maliënkolders; een reusachtig hoog schild bedekte hun tot aan de voeten; als zij terug trokken wierpen zij dit enorme pantser over hun schouders en werden onkwetsbaar.

„Meestal vormden zij de ondoordringbare cuneus waarvan TACITUS ons reeds melding maakt, en, tegen elkaar aangedrukt, vormden zij een geel koperen muur stekelig van lanspunten, schitterend van de gloed der metalen schilden. Van daaruit ontsnapte een onderdrukt gebrom, een bruisen als van een Oceaan, het beroemde barritus van de Germanen der eerste eeuw”

„LEON DIACROS vertelt dat men ze nooit zich heeft zien overgeven in een gevecht. Als ze wanhoopten aan de overwinning maakten zij zelf een einde aan hun leven. Zij zeggen dat zij, die onder de slagen van een vijand sterven, gedoemd zijn hem in een volgend leven te dienen”.¹⁾

De aanvoerders van deze dragers van de rhomphaia, (bijl die van boven van een soort bajonet is voorzien, heetten in Byzantium gewoonlijk „akolythos”. Verder was aan ieder corps een tolk (dikermeneutes) toegevoegd.

De oppertolk, megalodikermeneutes van de Varingiers was een hooggeplaatst en belangrijk personage. Hij sloot de verdragen met de stamhoofden, regelde de soldij, beslechtte hun twisten, zorgde voor kazerneering, in een woord hij vertegenwoordigde tegenover die barbaren de regeering.

Temidden van zijn officieren en ordonnansen rijdt JOHANNES TZIMISCUS, de brillante domesticus van het Oosten nu de Basileus de meest gevierde man in Byzantium.

De hulp die hij NIKEPHOROS heeft geboden heeft zijn

1) Prof. Schumberger blz. 47 van Un empereur byzantin.

macht aanzienlijk doen stijgen, de aanvoerder der ruitery is nu maarschalk en magistros. Ook voor hem moet dit een schoone dag zijn geweest, als hij stralende in zijn schitterende uitrusting, overal toegejuicht en eerbiedig begroet zijn vriend en meester volgt door de rijk versierde straten, of als hij 's avonds bij ieder populair, jong en levenslustig volop geniet van de prachtige feesten.

Hem volgen officieren en groot officieren, protospathaires spathaires en spatharocandidatos. Onder hen merken we op MICHEL BOURTZÈS een generaal die zich onder NIKEPHOROS zeer onderscheidde, en die later door een dol koene aanval op Antiochië, door de gelukkig tijdig toegesnelde PETROS PHOCAS ondersteund, de wapenen der Byzantijnen nieuwe roem doet behalen!

Een regiment Byzantijnsch voetvolk, lichtere infanterie, met de lange lans gewapend, doet ook mee aan de omme-tocht.

Zooals we reeds hebben gezegd bestond het reusachtige Byzantijnsche leger uit een bont mengelmoes van de meest verschillende soldaten.

Behalve de garde van ruiters van landaard, de paleiswacht en de Varingïërs, had men de regimenten van de gepantserde ruiters, van top tot teen in maliënkolder, van de gevangen genomen huurtroepen, een soort vreemdelingen legioen waar o. a. de Mardaïten de meest woeste soldaten van het keizerrijk toebehoorden, boogschutters en slingersaars van Kreta en uitnemend voetvolk uit Venetië en Amalfié. Deze bonte samenstelling belette niet dat de meest volmaakte orde en de beste dicipline in de gelederen heerschte. Ook moet men zich niet voorstellen dat zoo'n krijgsmacht eenvoudig de vijand opzoekt en dan slag leverde, want in de krijgskunde waren de Byzantijnen doorkneed. Als men 't boek leest over

de krijgstaktiek, door NIKEPHOROS zelf grootendeels geschreven, kan men niet nalaten de geniale zeer wetenschappelijke in alle onderdeelen bestudeerde wetenschap te bewonderen.

Een voortreffelijke regeling bestond er voor groote militaire expedities zooals die welke wij met NIKEPHOROS hebben meegemaakt. Het boek der ceremonieën leert ons ze tot in bijzonderheden. Alles was nauwkeurig geregeld, 't kleinste onderdeel werd besproken, men volgt de keizer precies van zijn paleis naar 't kamp. De volledige details zijn gegeven over zijn hof in tijden van oorlog, over zijn garde, over de bagagedienst, zijn uitnemende tafel, zijn prachtige garderobe, enz. enz.

685 paarden en muil dieren zijn noodig voor de keizerlijke dienst, die in alle onderdeelen door uitmuntende officieren is geregeld.

De volgende zin zij aangehaald om te laten zien hoe ver zich de zorg voor het leger uitstreckte.

„Dat de strategoi de turmarken op het hart drukken aan de drongacomiten te herinneren dat iedere bandos of compagnie voorzien moet zijn, van een veldkeuken, van een lederen zak per manschap en twee groote lederen zakken voor de overtocht der rivieren, en van alle onmisbare instrumenten, als: bijl, schop, mes en een houten hamer; dat iedere compagnie zijn schoenmaker heeft om de laarzen te lappen, etc.

Wat moet NIKEPHOROS zich trots hebben gevoeld en gelukkig als hij dat prachtige uitmuntende leger de revue passeerde.

Bij zijn aankomst stijgen de stratigos, commandant van de colonne, en al de officieren af en begeleiden de keizer. Alle soldaten werpen zich op de knieën en aanbidden hem, het hoofd ter aarde gebogen. Alleen de ruiters zijn hiervan vrijgesteld.

De keizer in zijn oogverblindende wapenrusting houdt voor ieder regiment halt en plechtig klinken zijn woorden:

„Soldaten, ik hoop dat alles goed gaat voor u. Mijn kinderen, hoe maken het uw vrouwen, mijn dochters! Hoe gaat het met uw kinderen?” Waarop 't koor der soldaten antwoordde:

„In de afstraling van uw majesteit, o Basileus, maken wij, uw slaven, het goed!”

Waarop de keizer nog zeide:

„Dank zij betuigd aan de heilige God, die ons allen in zijn heilige hoede nemen wille.”

De stoet wordt gesloten door de archonten, of directeuren van de keizerlijke stallen en bagagedienst, officieren die belast waren uitvoering te geven aan alle boven vermelde nauwkeurige omschreven voorschriften.

Deze optocht moet dus een klein denkbeeld geven van de prachtige stoet, die de 11e Aug. 963 als een eindelooze slang door de zorgvuldig gebezemde met bloemen en bladeren bestrooide straten van de gouden stad, kronkelde.

Laten we haar nog even volgen naar 't paleis, waar 's avonds groote feesten ter eere van de nieuwe Basileus werden aangericht, om een kleine voorstelling te krijgen van de nieuwe woning van onze held en de Grieksche hofceremonieën.

Het is duidelijk dat 't paleis van keizers, die zoo hoog vereerd, zoo aanbeden werden, met buitengewone pracht en rijkheid was ingericht. Hoewel door de verwoestingen van de veroveraars niets meer is overgebleven van de hechte muren, is 't toch aan de Fransche geleerde LABARTE gelukt, volgens de vele beschrijvingen der Byzantijnsche historici, een vrij volledig beeld te geven van deze tooverachtige

keizersburcht, die niets onderdoet voor de fantastische voorstelling van Duizend en één Nacht.

Uit dit merkwaardige werk is 't onderstaande ontleend.

De grootte, de rijkdom van deze woning, de bestemming van verscheidene zalen beantwoordden aan denkbeelden die de historische verbeelding ons slechts kan doen begrijpen.

De keizer was als een God op aarde; alles was er op berekend om aan de geringste daden van zijn publiek leven een karakter van wonderbare macht en luister te geven. Die recepties, dat leven van de keizer, vormden een schouwspel, van te voren tot in de kleinste onderdeelen vastgesteld, waarin decor alles, de menschen bijna niets beteekenden. Of de keizer bemind of gehaat, goed of slecht was, altijd bleven de ceremonieën dezelfde, niets kon de zangen veranderen die de keizer werden toegezongen.

Op 't eerste gedeelte van 't paleis, 't entree, waar de paleiswacht zich ophield, volgt 't triclinium of eetzaal met 19 bedden. Daar werden de groote feest-banketten gehouden. LUITPRAND, bisschop van Cremona, die in 949 een van die feesten bijwoonde zegt er o. a. 't volgende van:

„Men eet er half liggende, en men dient er zich niet van zilver maar van gouden vaatwerk.

Aan 't dessert verschenen 3 vazen van goud, vol vruchten; zij waren zoo zwaar dat men ze op wagentjes bedekt met purper ¹⁾ aanbracht.

De keizer zat aan tafel met 12 volgelingen, in navolging van 't heilige avondmaal. Geen grooter eer kon een gunsteling te beurt vallen dan dat de keizer eigenhandig een stuk van een schotel nam en hem dat deed brengen. On-eindig was 't aantal schotels die in verfijnde lekkerheid niets onder deden voor die van 't latere Rome. Potsenmakers,

¹⁾ Luitprand, Antapodosis, VI 8.

liedjeszangers en goochelaars vermaakten de gasten. Hierop volgt 't tweede gedeelte van 't paleis, 't zoogen. Daphne met zijn twee verdiepingen; de vele zalen hierin hadden ook alle officieele bestemmingen. Dit gedeelte stond in verbinding met 't Hippodrome.

Hierna eindelijk krijgen we 't eigenlijke Heilige Paleis voorin eerst een uitgestrekt atrium, waar zich de hoogwaardigheidsbekleeders en de hovelingen ophielden wachtende op 't oogenblik dat de keizer verschijnt, of dat zij kunnen binnentreden. In 't midden van 't atrium stond een groote vaas die bij sommige gelegenheden met vruchten werd gevuld waarvan een ieder kon nemen.

Hierachter beginnen de keizerlijke vertrekken en volgt de eene prachtige zaal op de andere. Vooral onderscheidt zich het Chrysotriclinium of gouden triclinium, dat diende voor de meest plechtige recepties; hier is 't eigenlijke heiligdom van de keizerlijke vereering. De zaal is achthoekig bedekt met een koepel met zestien ramen. Op de acht kanten komen acht in elkaar loopende zalen uit, de eene als schatkamer de andere als oratorium dienende. Degene die over den ingang ligt is door twee met zilver beslagen poorten gesloten. Bij recepties blijven die deuren eerst dicht terwijl de menigte in 't Tryclinium stroomt en 't stil is geworden; dan worden ze door twee officieren geopend: op de achtergrond zit de keizer op zijn troon en alle vallen ter aarde om hem te eeren.

Elders staat de troon van SALOMON, geheel van goud, verrijkt door edelsteenen. Men zag er vogeltjes op, die door een ingenieus mechanisme een zoet gekweel deden hooren. Er naast verhief zich een zeer groot kruis bedekt met gesteenten. Wat lager waren de zetels voor de leden der keizerlijke familie geplaatst. Beneden aan de treden

der troon stonden twee leeuwen op hun achterpooten opgericht, die luid konden brullen. Niet ver van daar droegen gouden boomen in hun gebladerte verschillende soorten van vogels, die om 't hardst zongen. De keizer *THEOPHILOS* had deze werken doen vervaardigen.

Nog steeds volgt zaal op zaal de een al schitterender dan de ander, onvergelykelyk is de pracht van 't keizerlijke slaapvertrek.

Alles wat de keizer droeg of aanraakte was een unique kunstwerk in zijn soort. Aparte fabrieken maakten de stoffen voor zijn gewaden die niemand anders mocht dragen, aan zijn geringste daden wordt groot gewicht gehecht, hij kan zich niet bewegen zonder een drom van hovelingen in 't werk te zetten. Wij hebben reeds gezien hoe afgodisch hij steeds vereerd wordt niemand nadert hem dan op de knieën, de oogen worden bedekt waar hij gaat.

Strak en onbeweeglyk aanvaardt hij al deze eerbewijzen geen enkel teeken verraadt dat hij ze opmerkt, over ieder kijkt hij heen, nooit antwoordt hij onmiddellyk op een gedane vraag.

Wat een tooverachtig schouwspel moet 't geweest zijn als de Basileus op een feestdag zich door zijn volk liet aanbidden. Heel dat uitgestrekte paleis wemelende van in zijde gekleede hovelingen, soldaten in koperen curassen, varingiers in hun maliënkolder, priesters met goud bestikt, al die functionarissen in hun schitterende gewaden... Daar weerklinken plotseling de gezangen in al hun plechtigheid en verschijnt de keizer omgeven door zijn grootofficieren, zoo schitterende van de gloed der edelsteenen dat het oog zich nauwelijks op hem durft vestigen.

Waar blijft de pracht der Oostersche hoven vergeleken bij Byzantium?

Natuurlijk was 't niet mogelijk een van deze zalen volkomen na te bootsen, maar toch is het gelukt een feestzaal te verkrijgen die werkelijk een uitnemend beeld geeft van een Byzantijnsche paleiszaal.

De prachtige beschilderingen en de kunstige betimmeringen hebben een moderne zaal wonderbaarlijk herschapen in een keizerlijke ontvangzaal 't meest nabijkomende aan de purperen zaal van 't Heilige Paleis.

Laten we NIKEPHOROS verlaten, uitrustende van de vermoeienissen van de dag op zijn veldbed, droomende van zijn huwelijksplannen met THEOPHANO, om in enkele woorden zijn verder leven te vermelden.

Aanvankelijk was zijn regeering zeer gelukkig en zijn schoonste droom, een huwelijk met THEOPHANO, werd in September verwezenlijkt.

Was hij als veldheer de schrik geweest der ongeloofigen, als keizer bracht hij hun niet zware verliezen toe.

In veldtochten die hij persoonlijk leidde, in gevechten zijner dappere generaals werd Cilicië geheel veroverd, Cyprus bij 't rijk gevoegd en als de kroon op zijn werk vielen de parels van 't oosten, Antiochië en Alep, voor 't Byzantijnsche zwaard.

Steeds hooger steeg dus zijn krijgsroem, maar helaas verminderde zijn populairiteit. 't Frivole volk van de hoofdstad had spoedig genoeg van zijn lieveling, de zuinigheid des keizers, die niet genoeg brooduitdeelingen hield en spelen organiseerde, haalde de haat van 't volk op zijn hals. De hooge oorlogsbelastingen verwekten overal pruttelaars, en zijn maatregelen tegen de geestelijkheid vermeerderden zijn vijanden. En wat hem verreweg 't hardst moet hebben getroffen, hij verliest ook de gunst van zijn jonge vrouw. Hoe langer hoe zwijgender en somberder moet hij aanzien

hoe de een voor de ander na hem afvalt en vreeselijk is zijn lijden als hij vermoedt dat zijn vrouw onderhandelingen aanknoopt met TZIMISCUS. Hij verlaat het groote paleis voor een hechteren burcht en verscherpt zijn waakzaamheid, maar dat alles baat hem niet.

Zijn eigen vrouw, zijn aangebeden THEOPHANO, haalt zelf zijn vijanden binnen, in 't holst van de nacht sluipen zij met TZIMISCUS aan 't hoofd naar zijn slaapvertrek, waar zij hem wakker schoppen en na gruwelijke beledigingen en martelingen afmaken. Zijn verminkt lijk wordt uit 't raam geworpen en de volgende dag zonder eenige plechtigheid ter aarde besteld. Zoo sterft een van Byzantium's grootste keizers, door de hand van hem die eens zijn beste vriend was en door de vrouw die hij boven alles lief had.

De revolutie door TZIMISCUS op touw gezet gelukte volkomen en de moordenaar van NIKEPHOROS werd tot Basileus gekroond. Zooals we reeds zagen plukte THEOPHANO echter de vruchten van haar booze daad niet.

Zes jaar had de regeering geduurd van NIKEPHOROS II, Byzantium's grootste veldheer, heerlijk waren de overwinningen op den erfvijand behaald, hecht en sterk waren de grenzen bevestigd. Haast onbetreurd en onbemind daalt een van de grootste keizers van het rijk in zijn graf, maar in de historie leeft zijn naam voort, in de heldendichten der Saracenen. en in de kronieken van Byzantium, en als later het rijk van alle kanten bedreigd wordt, bejammert het, helaas te laat, zijn groote heerscher.

In schoone iambische verzen bezingt JOHANNES VAN MELITENE in het begin van de volgende eeuw zijn roem, een gedicht dat op des keizers graf is gebeiteld en waarvan de vrije vertaling hier volgt.

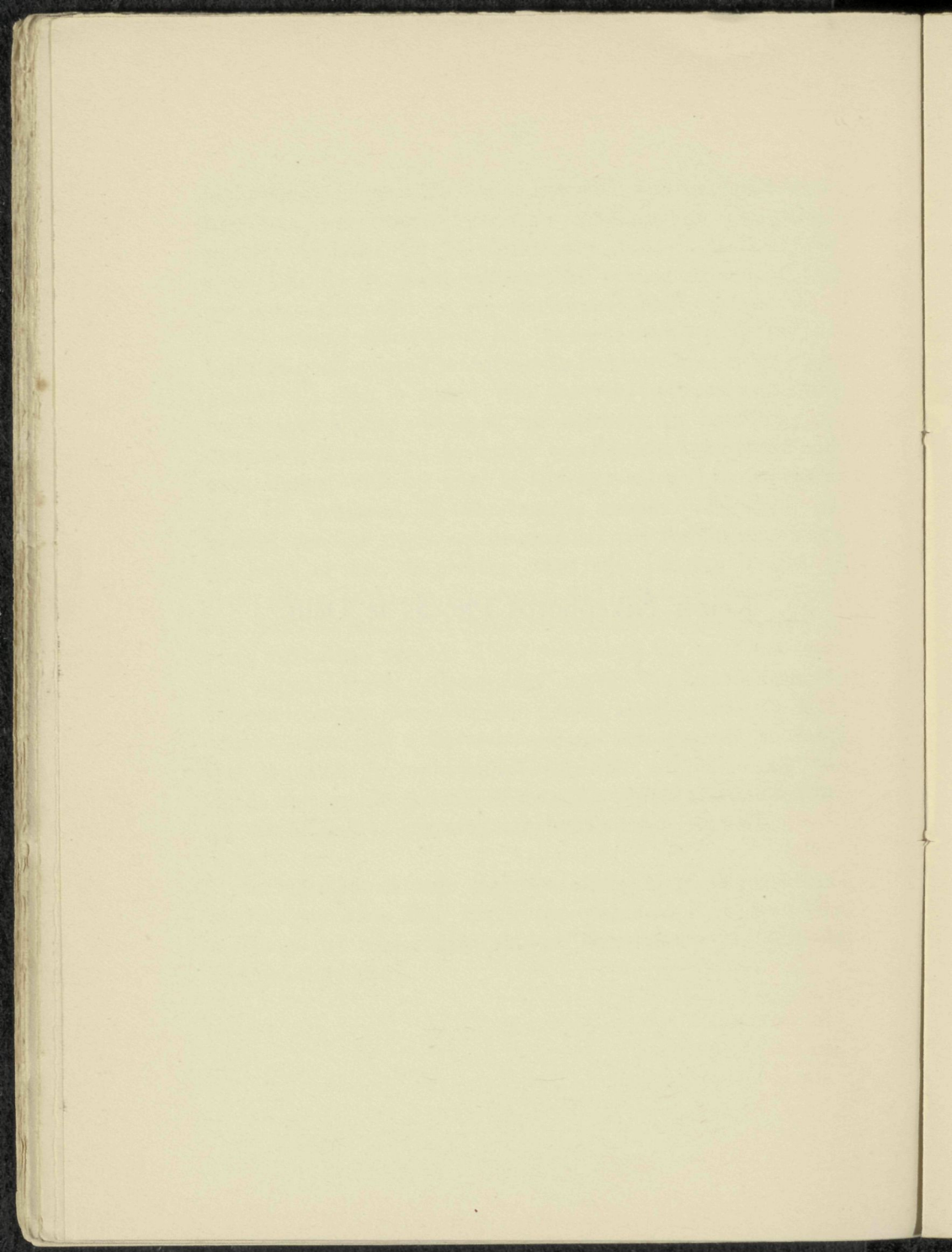
Deze man, nog maar kort geleden meer te duchten dan

het zwaard, is gevallen onder het staal van het veile werktuig van een vrouw. Zooeven meester van de geheele wereld, ofschoon hij er slechts een kleine plaats innam, werd hij, die de meest barbaarsche wezens schenen te respecteeren, door zijn vrouw, zijn tweede helft, vermoord.

Bedroevend schouwspel, hij, die ternauwernood de rust der nachten heeft gekend, wordt veroordeeld tot de eeuwige slaap. Verhef u heden, o vorst! Wek uw voetvolk, uw escadrons, uw boogschutters, uw leger, uw carree's, uw bataillons op; drommen Russen, al de naties van Scythië, hunkerend naar buit, werpen zich op ons; zij brengen uw volk en uw hoofdstad tot wanhoop, zij die eertijds beefden alleen bij het gezicht van uw naam op de poorten van Byzantium. Neen, gij kunt er niet ongevoelig voor zijn: wapen u met de steen die u dekt, om die woeste aanvallers te verpletteren, en opdat zij ten slotte diene als onverwoestbare steun voor onze versterkte voeten. Maar indien gij uw graf niet voor een oogenblik wilt verlaten, laat hun dan een enkele davering hooren van uw stem; bij dat geluid alleen zullen zij op de vlucht slaan. Als u dat zelfs ook niet is toegestaan, ontvangt ons dan allen in uw schuilplaats; want uit de boezem des doods zult gij de geheele christelijke wereld kunnen redden, gij die alles hebt overwonnen, behalve een vrouw!

En hiermede is mijn taak ten einde, moge de maskerade in Juli een klein idee geven van wat eens Byzantium was, en moge de regeeringsweek van ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ in Delft een voorspoedige zijn!

Keizer Nikephoros Phocas te Delft.

Eenige bijzonderheden over de komende Byzantijsche feesten.

Het doel, dat bij de Maskerade- en Feestcommissie van den beginne af beoogd werd, is ditmaal niet een maskerade te geven in de gewone beteekenis van het woord, doch eens iets op te bouwen dat werkelijk, voor zoover de krachten reiken, een beeld geeft van een bepaald tijdvak, zoodat een ieder zal moeten bekennen dat een maskerade, ernstig opgevat, wel degelijk een vertooning kan zijn, die zoowel op historisch wetenschappelijk gebied als op gebied van kunst een opvoedende kracht van groote waarde heeft.

Voor dit tijdvak werd gekozen de 10e eeuw der Oost-Romeinsche geschiedenis, die zoo weinig bekend is doch toch zooveel schoons heeft opgeleverd.

De schitterende costumes, die de optocht zal te zien geven (des Keizers ommegang door Constantinopel na zijne kroning in de Aya Sofia) zullen pas voorgoed tot hun recht komen in de Byzantijsche Troonzaal, waarin het plechtige en statige hofceremonieel, met de verheven antiphonische

keizerlijke koralen, het ontvangen der vreemde gezanten, zoo getrouw mogelijk zullen vertoond worden, om een zoo volledig mogelijk beeld van het Grieksche Hof te geven.

Het heeft een groote arbeid gekost de veelomvattende historische gegevens bijeen te krijgen en den weg te vinden de plannen waardig te doen uitvoeren: echter de wijze waarop de Commissie door bijna alle autoriteiten op Grieksch-Byzantijnsch gebied, door gansch Europa, is bijgestaan, waarborgden een mooi resultaat. Prof. SCHLUMBERGER (de beroemde schrijver van „Un Empereur byzantin”) bewees door zijn kundigen raad grooten dienst bij het in elkaar zetten van den stoet; Prof. GABRIEL MILLET, Maître de conférence pour l'Art Byzantin aan de „Ecole des Hautes Etudes” der Sorbonne te Parijs, vulde de wetenschappelijke opzet aan door tal van wenken, evenals Dr. HESSELING, (schrijver van het fraaie boek „Byzantium”) die van den beginne af hielp de vele moeilijkheden overwinnen. Voor de costumes in den optocht zijn gevolgd de oorspronkelijke teekeningen van TH. THOMAS, teekenaar van Sarah Bernardt, dezelfde kunstenaar die indertijd Theodora voor haar aankleedde. Voor de uitvoering der kleedij werd dit jaar van de gewone weg, zich direct tot een costumier te richten, afgeweken. Waar wij onze keuze hadden laten vallen op een zoo moeilijk onderwerp dat wij het in alle finesses zoo getrouw mogelijk naar de historie wilden doen uitvoeren, kwam het ons raadzaam voor de hulp van een welbekend Nederlandsch kunstenaar in te roepen, die zich voornamelijk bezighield met de studie en doen uitvoeren van geschiedkundige costuums.

In de heer ANTOON MOLKENBOER te Amsterdam, die reeds sedert eenige jaren, onder meer de costuums ontworpen heeft voor de uitvoeringen der Amsterdamsche

Wagnervereeniging, vonden wij naast een onvermoeibare geschiedvorschcr een uitmuntend kunstenaar.

De uitvoering der costuums geschiedt dan ook, aan de hand der teekeningen van Thomas, geheel en al onder zijn kundig en artistiek toezicht.

Voor de uitvoering der kleedij stelde de heer OMONT, Directeur van de Bibliotheque Nationale te Parijs ons in de gelegenheid te raadplegen de mooist bestaande manuscripten uit dit tijdvak, n.l. het beroemde „Psantier 510”, de boeken van St. GREGOIRE DE NAZIANZE, JEAN CHRISTOPHORE en „Les Homelies du moine Jacques.” Prof. MILLET verklaarde ons het manuscript van SKYLITZÈS (thans te Madrid) om de gemakkelijker bereikbare boeken als SALZENBERG, KONDAKOF, Dr. BOCK enz. aan te vullen. Madame SARAH BERNARDT, die voor haar Theodora vele Byzantijnsche costuum-onderzoekingen deed, heeft ons, vooral door adressen van leveranciers, grooten dienst bewezen, zeker heeft haar bijoutier door zijn hulp groot aandeel in de rijkdom van den stoet. Madame Sarah's rechter armband, een Byzantijnsch kleinood van prachtig filigraan-goud met turkoiisen, ging in ons bezit over om 's Keizers pols te sieren.

Het karakter van den stoet is tweeledig: 1e ziet men het echt Byzantijnsch cachet, dat duidelijk Romeinschen invloed verraadt (de uitrusting van 's Keizers naaste gevolg, veldheeren enz.) 2e het oostersche type, dat kenmerkt de vreemde gezanten en hulpbenden der vele oostersche volken aan het grieksche gezag onderworpen. Voor het eerste element is het ons gelukt de echte Byzantijnsche zijde en brocaatstoffen terug te vinden, die den rijkdom der costuums tot het uiterste opvoert; hoe kostbaar, en hoe moeilijk te verkrijgen ook, de patronen van den granaat-

appel, het twee-vogel-motief, het stralen-uitzendend kruis, de pronkende pauw, zoowel als de Basileus- en Evangelisten-motieven, alle de zeldzaamste en prachtigste weefsels, zijn in de kleedij verwerkt. Niet minder verzorgd zijn de oosterlingen waar Arabische zijde met Perzische grondstoffen, afgewisseld door Bulgaarsche touw-knoopwerken en streppatronen een even schilderachtig als typisch aspect geven; en waar deze rijkdom soms plaats maakt voor effen zijden stoffen, daar verwerkte het atelier der dames VAN VOOREN deze fragmenten tot ware kunstnaaldwerken, met motieven van acarthusbladen, vogels, herten en leeuwen kunstig dooreengewerkt, — terwijl de kleedij zwaar is van het gewicht van paarden en edelgesteenten, waarmee alle costumes kunstig zijn versierd. —

Voor de vervaardiging der schoenen raadpleegden wij herhaalde malen de collectie van het „Musée Clungy”; voor decoratieve borduursels de opgravingen van den schat van ANTINOË (Musée Guimet) voor de kleinodieën het Louvre-Museum, waar wij ook vonden munten met afbeeldingen van wapens, o. a. van de „romphaia” het typische Byzantijnsche bijl-mes, dat in alle manuscripten als het wapen der Keizerlijke garde wordt geciteerd. De rijkdom van den stoet wordt niet weinig verhoogd door een vijftiental groote zijden vaandels, geheel uit de hand geborduurd, waarvan de mooiste zijn: de keizerlijke standaard, (voorstelling van den keizer te paard te midden der vier Evangelisten), het vaandel van St. George met den draak, het vaandel van het stralen-uitzendend kruis enz. enz.

Is veel moeite gedaan om de costumes schitterend te maken, niet minder zorg is besteed aan de Troon-zaal, waar vele plechtigheden zullen plaats vinden. De groote feestzaal van de „Stads Doelen” (het geraamte van onze

voorzaal) leent zich door zijne eenvoudige constructie en distributie al bijzonder tot ons doel. Alle vlakke wanden worden bekleed met kleurige mozaïken, alle kolommen verdwijnen in onze veel dikkere zuilen, die wij er om heen bouwen, alle bogen gaan schuil in onze gewelven — op het podium, boven des keizer's zetel verrijst een geheel vrij-staande binnenbouw van twaalf kolommen die een koepelgewelf dragen met balustrades en trappen, — alle ruiten en moderne ramen worden herschapen in onyx-plaatjes met hunne eigenaardige groene doorschijn, van af de zoldering, welft een zijden velum, — om de gaskronen worden gemaakt reusachtige pronklampen — zoodat van de eigenlijke zaal niets meer zal zijn te zien. Ofschoon het niet mogelijk was een getrouwe copie hier te maken van een bestaande zaal (de gegevens lieten te veel onduidelijks) zoo meenen wij toch in onze imitatie, het dichtst te zijn bij de Purperen zaal in het keizerlijk Paleis te Byzantium, waarin CONSTANTINOS PORPHYROGONNETUS geboren werd; wij volgden gegevens uit verschillende bouwwerken; de Aya Sofia, zoowel als de San Vitale, de Apollinareskerk, 't paleis van Theodorik enz. gaven voorbeelden voor mozaïken, kapiteelen, zuilen enz., die zoo getrouw mogelijk gevolgd zijn. Talrijke levensgrootte figuren zijn in de mozaïken afgebeeld, zeer kleurrijk op dof-gouden fond, gelijk de Byzantijnen plachten te doen.

In het koepelgewelf boven den keizerlijken troon een meer dan levensgrootte Christus-figuur met uitgespreide armen in een stralen-cirkel, in een lange fries daaronder de H. Maagd op haar troon in 't midden omgeven door vier Engelen en tien martelaren; daaronder de porfierenzuilen, dragend het purperen gewelf van den ommevang, half-cirkelig om den troonstoel. Het podium wordt van

het overige zaal gedeelte gescheiden door één groote en twee kleine bogen, gesteund door zes half-meter-dikke kolommen, die dragen den voorsten zaalwand waarop is afgebeeld de Basileus op zijn troon omgeven door de vier Evangelisten en zes Heiligen uit het geslacht PHOCAS. De zijwanden der zaal zijn regelmatig verdeeld in vakken, zoodat boven elke der veertien kolommen een Heiligen-figuur komt, en in de tusschen-vakken een loopend fries van schaapjes, die zich bewegen in de richting van de Christus-figuur in het koepelgewelf. De achterwand draagt behalve vier levensgrooten Heiligen, op de hoeken twee Aartsengelen met uitgespreide vleugels, waartusschen twaalf medaillons met busten van Kerkvaders. Het zij hier opgemerkt, dat de Byzantijnsche school een uitsluitend religieus karakter draagt, van daar al deze kerkelijke figuren — de keizer zelf beschouwt zich als een der twaalf apostelen: in alle schilderijen en afbeeldingen blijft dit kerkelijk cachet streng doorgevoerd.

Ook de hoofd-entree wordt geheel in de stijl van de zaal weergegeven.

De firma DOOIJEWAARD te Amsterdam werd belast met de uitvoering der zaalplannen, betimmering, beschildering en bekleeding volgens de verstrekte detailteekeningen van den Heer ANT. MOLKENBOER.

Aan de meubels is ook groote zorg besteed. Onder het koepelgewelf op een drie treden-verhooging staat de keizerlijke troon — een geheel getrouwe imitatie van de beroemde „Chiesa metropolitane” te Ravenna, die uit goud en ivoor vervaardigd is, — daaromheen zes kleinere zetels in den zelfden geest, voor de zes hoogste waardigheid-bekleeders. De firma ELKINGTON te Londen, de modelleurs van het South-Kensington-museum belasten zich met het maken ter

plaatse der afgietsels voor de ivoor-bas relief in de paneelen — de firma v. ERVEN DORENS te Amsterdam droeg zorg voor de verdere afwerking. Rondom de geheele zaal, onder de zware kolonnaden worden Romeinsche rustbanken aangebracht, waarvoor tafels in den zelfden stijl: de tafelkleeden en kussens zijn uit de hand geborduurd volgens de mozaïken-voorbeelden van de San Vitale, evenals de purperen gordijnen (portieres) die van kolom tot kolom gedrapeerd worden, het monogram van den keizer speelt in deze borduursels een groote rol.

Somden wij hier eenige bijzonderheden op omtrent costumes en decoratie, nog moeten wij vermelden hoe het Hof-ceremonieel betracht wordt.

De manuscripten vermelden eenparig dat de Keizer bij alle officieele gelegenheden door koralen toegezongen werd — beurtzangen in zeer statigen stijl. Door introductie kwamen wij in connectie met de grootwaardigheid-bekleeders der Grieksche Kerk — in hunne muziekbibliotheek bleken nog te bestaan de oude antifonen den Keizer tegemoet gezongen, waarvan de manuscripten gewagen — alleen op onze plechtige verzekering dat het werkelijk voor een ernstig en wetenschappelijk doel was, werd ons vergunning gegeven deze muziek te doen copieeren, hetgeen door hen aan een geleerde diaken-koorleider werd opgedragen. In het bezit van deze prachtige hymnen vonden wij in den heer ANTON AVERKAMP, Directeur van het Klein-koor à Capella de man die ons verder te hulp kwam en op zich nam deze muziek uit te voeren.

Het is ons voornemen den dag na de optocht in de Troon-zaal een plechtigheid te doen plaats hebben, met in acht name van het geheele Hof-ceremonieel. Wanneer door de Varingïërs (de vreemden-lifwacht des Keizers) met hunne

bijl-messen plaats gemaakt is zal Nikephoros Phocas, omstuwtd door de leden van het Keizerlijk Huis, de grootwaardigheidbekleeders en voornaamste veldheeren de Troonzaal binnenschrijden. Op het moment dat de Keizer het gebouw betreedt weerklinken de klaroenen en aangekomen onder de Purperen Hoofdpoort zullen hem toegezongen worden de heilbeden van zijn volk vervat in een indrukwekkende „entr e triomphale”. Alsdan ontvangen door Basilios den Parikimomenos (Voorzitter van den Byzantijnschen Senaat) en Theodoros Daphnopat s (gouverneur van Byzantium) geleid naar den Troon, (na de begroeting der Paleiseunuch) verwisselt de Keizer van gewaad om de hooge geestelijkheid te ontvangen, die onder leiding van Polyeuctos, den Patriarch van Constantinopel, hem de Heilige aarde komt aanbieden.

Wederom verwisselt de Keizer van kleedij, thans geheel gekleed in 't gouden kuras (als veldheer, overwinnaar van vele barbaren-volken), geeft hij het teeken dat de vreemde gezanten zullen ontvangen worden: dan knielen voor de keizerlijken troon Anemas Couroupas en Theodoros Lalakon, zoons van den Emir van Creta, Michel, de Katepano (onder-koning) van Chypros enz. en een talrijke stoet woeste barbaren-hoofdmannen in hunne van edelsteenen vlammeende kurassen en  clatante zijden kaftans — en telkens zingt weer het koor den lof van den machtigen Autocrator.

Te midden van het binnentreden al dezer norsche oosterlingen en barbaren-krijgers komt een liefelijk intermezzo vormen de komst van des Keizers jonge en schoone gemalin Theophano met hare vrouwen en meisjes — de keizerin geleund op den arm van hare boezemvriendin Irene, de bruid van den beroemden veldheer Johannes Tzimiscus (een hoofdfiguur uit den stoet). De Keizerin in groot keizerlijk ornaat in

't purper en olijfgroen, schitterend van edelgesteenten wordt door den Keizer na de gebruikelijke ceremonieele begroetingen naast zich op den troon geleid rechts, terwijl Johannes Tzimiscus zijn vrouw links haar purperen zetel wijst.

Den volgenden dag zullen eenige Byzantijnschen danswijzen uitgevoerd worden door de Koninklijke militaire kapel, onder leiding van den Luit^t Dir. N. A. Bouwman, die hiervoor bereidwillig zijne diensten aanbood.

Deze dansmuziek gewerd ons op de meest welwillende wijze door den heer H. PERNOT, een geleerde die door de Fransche regeering belast is een werk saam te stellen over de oud-Grieksche danswijzen, die thans nog zuiver bewaard schijnen te zijn op het eiland Chios.

Deze enkele bijzonderheden nog verder uit te spinnen zou te veel plaats vragen, wij hopen dat deze enkele toelichtingen thans reeds bij velen de belangstelling voor de komende feesten zal opwekken.

